

Suomen asevelvollisuus ennen, nyt ja tulevaisuudessa verrattuna Ruotsin järjestelmään

Rehnberg, Katarina

2009 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea•Hyvinkää

Suomen asevelvollisuus ennen, nyt ja tulevaisuudessa verrattuna Ruotsin järjestelmään

Katarina Rehnberg
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2009

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea•Hyvinkää
Liiketalouden koulutusohjelma
Oikeudellinen asiantuntijuus

Tiivistelmä

Katarina Rehnberg

Suomen asevelvollisuus ennen, nyt ja tulevaisuudessa verrattuna Ruotsin järjestelmään

Vuosi 2009

Sivumäärä 36

Opinnäytetyössä on perehdytty Suomen asevelvollisuusjärjestelmän syntyyn ja kehitykseen verrattuna Ruotsin vastaavaan järjestelmään. Suomen osalta on tutkittu, miten olemme päätyneet yleiseen asevelvollisuuteen ja miksi järjestelmä on meille edelleen niin tärkeä. Työn aikana kävi ilmi, että historialliset tapahtumat ja maantieteellinen sijaintimme ovat niitä tosiasioita, jotka etupäässä ovat vaikuttaneet maanpuolustusrakenteeseemme.

Suomenmaata koskeva ensimmäinen asevelvollisuuslaki säädettiin Venäjän suurvallan aikaan vuonna 1878, jolloin suomalaiset velvoitettiin puolustamaan omaa isänmaataan, eli ei silti Venäjän valtakuntaa.

Itsenäistyttyämme 6. joulukuuta 1917 Suomen valtion oli muodostettava oma uskottava armeija. Puolustusjärjestelmänä yleinen asevelvollisuus oli jo Venäjän vallan aikaan otettu käyttöön, joten tältä pohjalta itsenäisen Suomen ensimmäinen asevelvollisuuslaki säädettiin vuonna 1922. Perustana siihen toimi vuoden 1878 vahvistettu asevelvollisuuslaki. Maamme asevelvollisuuslakia on sittemmin vuosien varrella muokattu, pääosin Ruotsin esimerkkiä seuraten; muun muassa aseeton palvelus on otettu käyttöön, siviilipalvelus on kehitetty vaihtoehdoksi perinteiselle asevelvollisuudelle ja naisille on myönnetty oikeus suorittaa vapaaehtoinen asevelvollisuus. Viime aikoina on pohdinnassa ollut kokonaan uusi puolustusjärjestelmä yleisen asevelvollisuuden tilalle. Tärkeimpänä vaatimuksena tämän suhteen tulee olemaan se, että järjestelmä takaa riittävän suuria sotajoukkoja maanpuolustuksen tarpeisiin. Yhtenä varteenotettavana vaihtoehtona voisi ehkä olla joskus jo esiin vilhdellut ehdotus siirtymisestä valikoivaan asevelvollisuuteen.

Pääsuuntaisesti on tässä työssä päädytty siihen tulokseen, että yleiseen asevelvollisuuteen perustuva puolustusjärjestelmä sopii jatkossakin Suomen oloihin parhaiten, huomioonottaen sen kustannustehokkuuden ja tasa-arvoisuuden. Yleisellä asevelvollisuudella on kansan keskuudessa edelleen laaja kannatus ja maan geopoliittinen sijainti vaatii järjestelmää, joka on riittävän tehokas torjuakseen mahdollisia ulkopuolisia uhkia.

Ensisijaisina lähteinä työssä on käytetty puolustuspoliittista kirjoitelmaa sekä Suomen että Ruotsin nykyisistä asevelvollisuusjärjestelmistä ja tulevaisuuden haasteista. Lisäksi on tutkittu eri aiheeseen liittyviä aikakausjulkaisuja.

Asiasanat asevelvollisuus, maanpuolustus, puolustusvoimat

Laurea University of Applied Sciences
 Laurea•Hyvinkää
 Business Management Programme
 Legal Expertise

Abstract

Katarina Rehnberg

The Finnish compulsory military service before, now and in the future compared to the Swedish system

Year	2009	Pages	36
------	------	-------	----

This thesis is a look into the birth and development of the Finnish compulsory military system compared to the corresponding system in Sweden. The thesis also studies why Finland adopted a compulsory military service and why it is still so important to us. The study revealed that historical events and geographical aspects have had the most important influence on the structure of our defense.

The first law about compulsory military was prescribed at 1878 under the Russian superpower when the Finns were obligated to defend their own fatherland, Finland, but not the Russian empire.

When Finland became independent at 6th of December 1917, it had to form its own credible army. The compulsory military system has been in use since the Russian era and the first law of compulsory military for the independent Finland was prescribed in 1922. It had its basis on the law from 1878. The law has then been edited, mainly along with the Swedish system, several times; the unarmed military service has become a possibility, the civil alternative service became an option to the traditional military service and the women have got the chance to do the voluntary military service. Today we are thinking about an alternative to the compulsory military service. The requirements then are that the defense would still get big enough war troops for its needs. Selective military service has been suggested as one possibility which would stand up to the requirements.

The main outcome of the project is that the compulsory military system is the very best system for Finland also in the future because of its cost efficiency and equality. The compulsory military system still has high support among the Finns and the geopolitical location of the country needs a system that is effective to repel possible military threats.

The primary source material in this project has been defense political writings both from Finland and Sweden about the current systems and the challenges of both countries in the future. Furthermore different periodicals from Finland and Sweden about the issue, has been studied.

Key words   compulsory military, defense, the armed forces

Sisällys

LYHENTEET JA LAIT	7
1 JOHDANTO	9
2 SUOMEN ASEVELVOLLISUUDEN KEHITYS.....	10
2.1 MITÄ ASEVELVOLLISUUS TARKOITAA?	10
2.2 YLEISTÄ PUOLUSTUSJÄRJESTELMÄN HISTORIASTA.....	11
2.3 SOTAJOUKKOJEMME ALKUVAIHEET RUOTSIN VALLAN AIKANA	11
2.4 SUOMEN ASEVELVOLLISUUS VENÄJÄN VALLAN AIKANA	12
2.5 EDESSÄ ITSENÄISYYS JA OMA MAANPUOLUSTUS	14
2.6 ASEVELVOLLISUUDEN KEHITTYMINEN ENNEN TOISTA MAAILMANSOTAA	15
2.7 ASEVELVOLLISUUS SOTA-AJAN JÄLKEEN	16
2.7.1 Puolustusrevisio 1947 ja uusi asevelvollisuuslaki 1951.....	16
2.7.2 Paremmat etuudet vuoden 2008 asevelvollisuuslain myötä	16
3 SUOMEN PUOLUSTUSTAHTOON JA MAANPUOLUSTUKSEEN VAIKUTTANEET JÄRJESTÖT.....	17
3.1 SUOJELUSKUNTAJÄRJESTÖ JA SOTILASPOJAT	17
3.2 LOTTA-SVÄRD-LIIKE JA LOTTA-TYTÖT	18
3.3 MUUT ISÄNMAANTUNTEEN JA PUOLUSTUSTAHDON KEHITYSTÄ TUKENEET ILMIÖT	19
3.4 ILMIÖITÄ, JOTKA UHKAAVAT ISÄNMAANTUNNETTA	20
4 SUOMEN ASEVELVOLLISUUDEN SISÄLTÖ JA LAAJUUS	20
4.1 VARSINAINEN ASEVELVOLLISUUS	20
4.2 SIVILIPALVELUS.....	21
4.3 NAISILLE VAPAAEHTOINEN ASEVELVOLLISUUS	22
4.4 ASEVELVOLLISUUDESTA VAPAUTETUT.....	23
5 ASEVELVOLLISUUDEN KEHITYS RUOTSISSA	23
5.1 YLEINEN ASEVELVOLLISUUS RUOTSISSA.....	24
5.2 UUSI LAKI KOKONAISSVALTAISESTA PUOLUSTUSVELVOLLISUUDESTA (TOTALFÖRSVARSPLIKT)	25
5.3 ASELLISEN ASEVELVOLLISUUDEN VAIHTOEHTO	26
5.4 NAISTEN ASEVELVOLLISUUS.....	27
5.5 TULEVAISUUDEN PUOLUSTUSVELVOLLISUUS	27
6 SUOMEN JA RUOTSIN ASEVELVOLLISUUSJÄRJESTELMIEN KEHITYSTEN VERTAAMINEN	30
7 VALTIONEUVOSTON SELONTEKO SUOMEN TURVALLISUUS- JA PUOLUSTUSPOLITIIKASTA 2009	31
7.1 PUOLUSTUSVOIMIEN TÄRKEIMMÄT TEHTÄVÄT	31
7.2 PUOLUSTUSHALLINNON TEHTÄVÄT	32
7.3 SUOMEN MAANPUOLUSTUKSEN HAASTEET TULEVAISUUDESSA	33
8 YLEISET PERUSTELUT ASEVELVOLLISUUDELLE.....	33
8.1 PERUSTELUT SUOMEN ASEVELVOLLISUUDELLE	34
8.2 ASEVELVOLLISUUS – SUOMEN MAANPUOLUSTUKSEN VAHVUUS	35
8.3 ARGUMENTTEJA AMMATTIARMEIJAN PUOLESTA.....	36
8.4 YKSITTÄISEN SOTAVETERAANIN MIETTEITÄ 1940-LUVUN ASEVELVOLLISUUDESTA.....	37
8.5 YKSITTÄISEN KADETIN MIELIPITEITÄ YLISESTÄ ASEVELVOLLISUUDESTA	38
9 YHTEENVETO JA NÄKEMYKSIÄ ASEVELVOLLISUUDEN KEHITYKSEEN TULEVAISUUDESSA	39
9.1 VAHVA TUKI SUOMALAISELLE ASEVELVOLLISUUDELLE.....	39
9.2 ALUEELLINEN PUOLUSTUS EDELLEEN TÄRKEÄ	40
9.3 SUOMEN PUOLUSTUSJÄRJESTELMÄ ON KUSTANNUSTEHOKAS JA HYVÄMAINEINEN	41
9.4 YLI 80 % IKÄLUOKISTA SUORITTA AASEVELVOLLISUUDEN.....	41
9.5 YHTEISKUNTAKEHITYKSEN TUOMAT HAASTEET ASEVELVOLLISUUDELLE JA PUOLUSTUSTAHDOLLE	42
9.6 MILLÄ VOIDAAN MOTIVAATIOTA ASEVELVOLLISUUTTA KOHTAAN VAHVISTAA?.....	42

10 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	43
LÄHTEET	45

Lyhenteet ja lait

Lyhenteet

esim.	esimerkiksi
BKT	bruttokansantuote
EU	Euroopan Unioni
NATO	North Atlantic Treaty Organization
YK	Yhdistyneet Kansakunnat
OSSE	The Organization for Security and Co-Operation in Europe
Etila	Elinkeinoelämän tutkimuskeskus

Lait

AsevL, Asevelvollisuuslaki 26/1878

Suomen valtakunnan väliaikainen asevelvollisuuslaki 11/1919

HM, Suomen Hallitusmuoto VII luku 75 §, 94/1919

Laki erinäisistä helpotuksista asevelvollisuuden suorittamisesta 204/1920

AsevL, Asevelvollisuuslaki 270/1922

Laki asevelvollisista, joita omantunnonsyyt estävät suorittamasta sotapalvelusta 186/1931

AsevL, Asevelvollisuuslaki 219/1932

Laki asevelvollisuuslain muuttamisesta 367/1939

Laki asevelvollisuuslain muuttamisesta 81/1941

Laki asevelvollisuuden soveltamisesta rauhansopimuksen sotilaallisten määräysten toimeen panemiseksi 212/1948

AsevL, Asevelvollisuuslaki 452/1950

Asetus asevelvollisuuslain soveltamisesta 63/1951

Laki asevelvollisuuden täyttämisestä aseettomana 219/1959

Laki aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta 132/1969

Laki eräiden vakinaisesta palveluksesta kieltäytyvien asevelvollisten rankaisemisesta 23/1972

Laki Jehovan todistajien vapauttamista asevelvollisuuden suorittamisesta eräissä tapauksissa 645/1985

SiviilipalvelusL, Siviilipalveluslaki 1723/1991

Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta 194/1995

PL, Suomen perustuslaki 731/1999

AsevL, Asevelvollisuuslaki 1438/2007

SiviilipalvelusL, Siviilipalveluslaki 1446/2007

Hallituksen esitykset

HE siviilipalveluslaiksi 149/1991

HE Laki naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 131/1994

HE asevelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 37/2007

HE siviilipalveluslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 140/2007

1 Johdanto

Tällä työllä pyrin selvittämään syyt siihen, miksi yleisellä asevelvollisuudella on Suomessa niin vahva tuki sekä kansan että valtionjohdon keskuudessa vaikka muut Euroopan maat, naapurimaamme Ruotsi ja Venäjä mukaan luettuna, ovat siirtymässä kohti ammattiarmeijaa. Tavoitteena on myös, valaista millaisin argumentein siviilipalvelusta on motivoitu ja miten keskustelu naisten vapaaehtoisesta asevelvollisuudesta on edennyt. Lopuksi seuraa yritys verrata suomalaisen asevelvollisuuden kehitystä Ruotsin vastaavaan prosessiin ja samalla pyritään ennalta arvioimaan tulevaisuuden tuomia puolustushaasteita ja muutostarpeita.

Lähtökohdaksi tutkielmassa on otettu yleisen asevelvollisuuden syntyminen sen modernissa muodossa, joka tapahtui Ranskan vallankumouksen aikaan. Tämän jälkeen keskitytään puolustusvelvollisuuden kehitykseen Suomessa alkaen Venäjän ajoilta 1800-luvun loppupuolelta.

Tutkielmassa jatketaan analysoimalla sekä yleisen asevelvollisuuden että ammattiarmeijan hyviä ja huonoja puolia. Asioita, jotka tiiviisti ovat kytkeytyneet yleiseen asevelvollisuuteen, ovat isänmaantunne ja puolustustahto. Tähän tosiasiaan perustuen omistetaan yksi kappale niille järjestöille ja yhteiskuntailmiöille, joilla on tai on ollut suuri merkitys vahvan isänmaantunteen ja jopa kansainvälisesti tunnetun ja arvostetun puolustustahtomme luomiseen ja säilymiseen. Katsastetaan myös tämän päivän yhteiskunnallisia tapahtumia, jotka uhkaavat vähentää ihmisten isänmaantunnetta ja yleistä asennetta asevelvollisuutta kohtaan.

Tämän jälkeen seuraa vaihtoehtoisten maanpuolustusmuotojen tutkiminen. Siviilipalvelus on aikaa myöten saanut vahvemman aseman, ja tämä palvelusmuoto hyväksytään tänä päivänä todellisena vaihtoehtona asevelvollisuudelle. Aseettoman palveluksen suorittaminen puolustusvoimissa mahdollistui vuonna 1922 ja vuonna 1931 otettiin siviilipalvelus käyttöön. Tämä johti siihen, että asevelvollisille, jotka vakavien omantunnontuskien vuoksi eivät voineet suorittaa asevelvollisuutta, myönnettiin mahdollisuus suorittaa siviilipalvelus. Tutkielmassa otetaan esille myös vuonna 1995 säädetty naisten oikeus suorittaa vapaaehtoinen asevelvollisuus.

Tutkielmassa päädytään Suomen ja Ruotsin puolustusjärjestelmien vertailuun, sekä katsaukseen molempien maiden tulevaan puolustuskehitykseen ja tulevaisuuden haasteisiin.

Työni perustuu enimmäkseen kirjallisuuteen, mutta sen lisäksi olen haastatellut paria eri-ikäistä henkilöä asevelvollisuudesta saadakseni paremman kuvan siitä, millaisiksi he ovat

kokeneet nykyistä järjestelmää ja mihin suuntaan heidän mielestään kehitys pitäisi jatkossa viedä. Haastateltavina olivat sotaveteraani Erik Backman sekä maanpuolustuskorkeakoulun toisen vuoden opiskelija, joka haluaa pysyä anonyymina koulutuksensa ja aiheen herkkyyden johdosta.

Kiinnostukseni tätä jokseenkin erikoista aihetta kohtaan lähtee siitä, että olen kasvanut Tammisaarella, jossa maan ainut ruotsinkielinen varuskunta, Uudenmaan Prikaati, on vuodesta 1952 toiminut ja tänäkin päivänä edustaa merkittävää osaa yhteiskuntarakennetta. Lisäksi ovat molemmat isoisäni osallistuneet maamme puolustukseen sodissamme. Äidin puoleinen isoisäni, joka edelleen on aktiivinen rintamaveteraani, osallistui jatkosotaan 1941-1944. Sekä kummisetäni että parhaan ystäväni isä ovat molemmat olleet töissä Uudenmaan Prikaatissa ja omistaneet työelämänsä puolustusvoimille. Itse olen soittanut klarinettia vuodesta 2002 Uudenmaan Prikaatin perinnesoittokunnassa, joka perustettiin vuonna 1996, kun prikaatin oma soittokunta lakkautettiin puolustusvoimien säästötoimenpiteiden yhteydessä.

2 Suomen asevelvollisuuden kehitys

2.1 Mitä asevelvollisuus tarkoittaa?

Asevelvollisuudella tarkoitetaan valtion määräämää velvollisuutta kansalaisille osallistua maan puolustukseen ja turvata laillinen yhteiskuntajärjestys. Asevelvollisuuteen kuuluu usein pakollinen palvelus armeijassa siitäkkin huolimatta, että lainsäädäntö monissa maissa nykypäivänä antaa mahdollisuuden ainakin rauhan aikana suorittaa asevelvollisuus siviilipalveluksena. Asevelvollisuuden tunnusmerkkinä on sotilaiden rekrytointi pakottamisella vapaaehtoisuuden sijaan ja palveluksesta maksetaan korvaus, joka alittaa markkinaehtoisen palkkakorvauksen. Perinteisesti asevelvollisuus on koskenut ainoastaan miehiä, mutta esim. Israelissa asevelvollisuus koskee molempia sukupuolia.

Suomessa on yleinen asevelvollisuus miehille, mutta naisille on kymmenkunta vuotta sitten avattu mahdollisuus vapaaehtoisesti suorittaa asevelvollisuus. Suomen lainsäädännön mukaan mies on asevelvollinen siitä, kun hän täyttää 18 vuotta sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60 vuotta. Eri puolilla maailmaa maanpuolustus perustuu nykyään pikemminkin ammattiarmeijoihin kuin yleiseen asevelvollisuuteen.

2.2 Yleistä puolustusjärjestelmän historiasta

Asevelvollisuus oli muinaisessa Rooman valtakunnassa ja Kreikan kaupunkivaltioissa yleisin tapa varustaa armeijoita. Persiassa ja muissa entisissä suurvalloissa puolestaan maanpuolustus hoidettiin ammattiarmeijoiden turvin. Suomessa (ja Ruotsissa) puolustus oli rakentunut niin sanottuihin ruotuihin, mikä tarkoitti, että tietty määrä taloja muodostivat yhden ruodun, joka puolestaan oli velvollinen kustantamaan valtiolle yhden sotilaan.

Asevelvollisuus sen nykyisessä muodossa on kehitetty Ranskassa vallankumouksen aikaan. Siksi on tapana pitää 23.8.1793 asevelvollisuuden syntymäpäivänä (Laitinen s.36). Ranskalainen asevelvollisuuslaki määräsi, että jokainen ranskalainen on sotilas ja velvollinen puolustamaan kotimaataan ("Tout Francais est soldat et se doit à la défense de sa patrie").

Asevelvollisuuteen perustuva ranskalainen armeija oli menestyksellinen ja voittikin useimmat eurooppalaiset ammattiarmeijat. Tätä taustaa vasten ja perustuen siihen, että asevelvollisuus on tapa, jolla saadaan suuri armeija kokoon, yleistyi käytäntö pikkuhiljaa muissakin maissa. 1800-luvun myöhemmällä puoliskolla alkoi yleinen asevelvollisuus olla hallitseva maanpuolustusjärjestelmä (Laitinen s.36).

Ihmiset ovat koko historiansa aikana käyneet sotia keskenään. Joudumme siis toteamaan, että sotia on aina ollut ja niitä tulee mitä ilmeisimmin aina olemaan. Varhaisemmat armeijat hoitivat sotatoimet samanaikaisesti, kun niin sanottu siviilikansa jatkoi normaalia elämäänsä. Aikaa myöten tarvittiin suurempia sotajoukkoja, eivätkä muutaman tuhannen miehen armeijat enää riittäneet. Silloin syntyivät värväysarmeijat, jotka muistuttivat tämän päivän palkka-armeijoita. Värväysarmeijoilla oli kuitenkin vastaavat ongelmat, kuin palkka-armeijoilla tänään, eli miehillä ei ollut motivaatiota, tarvittavia varustuksia, moraalialia eikä kuria. Koska värväysmenetelmällä alkoi olla vaikeaa saada riittävä määrä miehiä kokoon, alettiin armeijoita täydentää veloitetuilla kansalaisilla. Tässä tilanteessa pohdittiin niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa eri vaihtoehtoja, jonka tuloksena päädyttiin yleiseen asevelvollisuuteen nimenomaan siitä syystä, että sotavoimien liikkuvuus ja aseistus siihen aikaan vaati niin suuria miesmääriä. Yleinen asevelvollisuus voitti 1800-luvun puolivälin jälkeen kannatusta ympäri maailmaa ja näin asevelvollisuusjärjestelmä levisi Saksasta, saksalaisten merkittävien sotavoittojen jälkeen, muihin maihin. Ruotsissa yleistä asevelvollisuutta oli pohdittu jo 1700-luvun loppupuolella, mutta sitä ei koskaan ehditty toteuttaa ennen kuin Venäjä miehitti Suomen vuonna 1808.

2.3 Sotajoukkojemme alkuvaiheet Ruotsin vallan aikana

Jo 1500-luvulta lähtien Ruotsin kuningas oli jakanut läänityksiä sotilailleen ja sotamiehilleen. Siitä huolimatta maassa oli aina 1600-luvulta lähtien sodan uhatessa - useimmiten itäistä

Ruotsia eli Suomenmaata - ongelmia väenottojen kanssa. Tästä syystä Ruotsin kuningas Kaarle XI loi 1680-luvulla ensimmäisen armeijaorganisaation eli ruotujakolaitoksen, joka säilyi aina 1800-luvulle asti. Ruotujako levisi pikkuhiljaa koko valtakuntaan ja sen myötä pitäjiä talot jaettiin 2-3 talosta koostuviin ruotuihin. Jokainen ruotu varusti kruunulle yhden sotilaan; sotilaille rakennettiin torppa navettoineen, hankittiin aseet ja univormut sekä muut tarvittavat varusteet. Varakkaimmat ruodut varustivat ratsumiehen ja rannikolla sijainneet ruodut luonnollisesti laivasotamiehen. Rauhan aikana ruotusotamies eli kuten kuka tahansa torppari; viljeli maataan ja osallistui kylän muuhun toimintaan. Ainoana eroavaisuutena oli, että hänen tuli säännöllisesti osallistua komppaniansa harjoituksiin ja olla lähtövalmis, mikäli sotakäsä kävisi. Ruotusotamies-järjestelmä loi tilattomille torppareille oivan tilaisuuden nousta korkeampaan yhteiskuntaluokkaan, sillä olihan ruotusotamies arvostetumpi kylän asukas kuin esim. renki ja joskus torppariakin. Ruotusotamiehellä oli jopa oma sukunimi muista torppareista poiketen.

Ruotusotamiehen asema periytyi yleensä isältä pojalle, sillä harvoin talonpoikaisväestöstä ketään siihen pestautui. Toisaalta ruotusotamiehellä saattoi olla mahdollisuus nähdä hieman maailmaa, vaikka varjopuolena olikin aina riski kohdata isän kohtalo eli kaatua taistelutantereelle. Kruunulle ruotujakojärjestelmä oli varsin hyvä, sillä maanpuolustuskustannukset olivat ehdottomasti maan suurin menoerä ja ruotujaon avulla puolustus rahoitettiin melkein kokonaan luontaistalouden keinoin. Pohjolassa luotu ja käytetty ruotujakojärjestelmä oli ainut laatuaan, sillä rikkaammat Euroopan maat luottivat tässä asiassa värväyksiin.

Ruotujärjestelmä oli rakennettu siten, että sotajoukot jaettiin osastoihin, jotka ympäri valtakuntaa sijoitettiin everstien johtamiin eri rykmentteihin. Rykmentin komppaniat olivat paikkakunnittain organisoituja. Komppaniaa puolestaan komensi kapteeni apunaan luutnantti ja vänrikki eli lippumies. Kaikilla komppanian päällystöön kuuluvilla oli myös virkatalonsa ja palkka maksettiin tilan tuotoksina. Päällystöllä oli asumispakko tiloihinsa ja heidän tuli asua sotilaidensa keskuudessa eräänlaisena isällisenä hahmona ohjaten ja kouluttaen heitä. Päällystön ja sotamiehen välinen kuilu oli siihen aikaan valtavan suuri, ja Suomeen lähetetyille upseereille komennus katsottiin lähinnä rangaistukseksi. Suomen sodan päätyttyä vuonna 1809 maamme siirtyi Ruotsin vallasta Venäjälle. Jo seuraavana vuonna lakkautettiin keisarillisella manifestilla ruotujakojärjestelmä Suomessa, kun järjestelmä säilyi Ruotsissa vuoteen 1901. (Ruotujakolaitos oli Pohjolan erikoisuus, s.24 - 25.)

2.4 Suomen asevelvollisuus Venäjän vallan aikana

Suomen asevelvollisuuden syntyminen johtaa juurensa historiallisesta prosessista, joka koostuu monista sekä kansallisista että kansainvälisistä tapahtumista. Maamme yhdistyminen

Venäjän imperiumiin oli asevelvollisuuden kehityksen ja monen muun keskeisen muutoksen alku. Yleinen asevelvollisuus on osa maamme historiaa itsenäistymisen ajoilta, mutta samalla se on myös oman aikansa tuote. Asevelvollisuutemme varsinainen sisältö muovaantui autonomian aikana maamme ollessa 1800-luvulla osa Venäjän imperiumia.

Haminan rauhan jälkeen, vuonna 1809, kun Suomi liitettiin Venäjään, lakkautettiin Suomen silloinen armeija. Ruotujakolaitos säilytettiin alussa, mutta suomalaisille luvattiin, ettei heidän tarvitsisi sotia ulkomailla. Käytännössä tämä tarkoitti, että suomalaisten alueiden puolustaminen oli venäläisten käsissä. Ruotujako lakkautettiin kuitenkin jo vuonna 1810. Tsaarin määräyksestä aloitettiin Venäjällä vuonna 1870 järjestelyt asevelvollisuuden asettamisesta. Järjestelyt koskivat tietenkin myös suomalaisia, jotka yhä enemmän vastoin aikaisempaa lupausta olivat joutuneet osallistumaan Venäjän maanpuolustukseen. Laki yleisestä asevelvollisuudesta, joka otettiin Venäjällä käyttöön vuonna 1874, koski periaatteessa myös suomalaisia, mutta autonomiaan viittaamalla onnistuttiin kuitenkin siinä vaiheessa saamaan Suomelle poikkeuslupa. Erillinen komissio oli kuitenkin asetettu jo vuonna 1871 seuraamaan kehitystä maassamme.

Suomen puolustuskysymys oli herättänyt vilkasta keskustelua jo 1800-luvun puolivälistä lähtien. Laki yleisestä asevelvollisuudesta oli Venäjällä otettu käyttöön jo vuonna 1874, mutta Suomen valtiopäivät ja viimein myös keisari hyväksyivät vasta vuonna 1878 ensimmäisen suomalaisen asevelvollisuuslain. Mainittu laki toimii edelleen perustana nykyiselle asevelvollisuuslaillemme. Laissa säädettiin silloin, että ”valtaistuimen ja isänmaan puolustukseksi jokainen miespuolinen Suomen kansalainen on asevelvollinen”. Laki oli säädetty ensisijaisesti oman isänmaamme puolustamista varten, joka tarkoitti, että lakitekstin terminologia oli hyvinkin tärkeä. Suomalaiset vaativat nimittäin, että sana laki olisi sisällytettävä tekstiin, muttei sana valtio, joka tässä tapauksessa olisi tarkoittanut Venäjän imperiumia. Valtion sijaan hyväksyttiin velvollisuudeksi puolustaa ainoastaan isänmaata. Suomalaisten asevelvollisuusajaksi säädettiin tässä laissa 3 vuotta, kun se Venäjällä oli 6 vuotta. Suomessa otettiin joukkoihin 10 % asevelvollisista, kun vastaava prosentti Venäjällä oli 26. Suomen armeijan alkamisesta asti otti Suomi siitä kaiken hyödyn irti. Meillä oli omat suomenkieliset kouluttajat ja siten luotiin armeijassa hyvin vahva yhteishenki (Laitinen s.52-54).

Asevelvollisuuslain Suomelle suomia etuoikeuksia, muun muassa sitä, että Suomen asevoimat katsottiin erilliseksi instituutioksi, kritisoiitiin kovasti Venäjällä, mikä taas huolestutti Venäjän johtoa. Todettiin, että Venäjän varoilla rakennettiin Suomelle oma maanpuolustusjärjestelmä, joka ei edes kuulunut Venäjän armeijaan, joten se saattoi tulevaisuudessa muodostua peräti uhaksi Venäjälle. Vuonna 1899 Suomen etuoikeudet lakkautettiin ja Suomen armeija liitettiin Venäjän armeijaan. Uudet järjestelyt saivat

suomalaiset kääntymään asevelvollisuutta vastaan, mutta vahvistivat sitä vastoin kansallista yhteenkuuluvuudentunnetta. Tämän jälkeen suurin osa suomalaisista miehistä boikotoi kutsuntoja rangaistusuhasta huolimatta, mikä johtikin siihen, että suomalaisten asevelvollisuus lakkautettiin kokonaan 1900-luvun alussa. Asevelvollisuuden lopettamiseen jälkeen korotettiin suomalaisten veroja (Laitinen s.54 - 55).

2.5 Edessä itsenäisyys ja oma maanpuolustus

Asevelvollisuuden alkuaajoista asti on sen tarkoituksenmukaisuudesta Suomessa keskusteltu. Fennomaanit eli kiihkeät suomenmieliset olivat asevelvollisuuden puolestapuhujia, sillä heidän näkökulmastaan yleinen asevelvollisuus toimisi turvana myös Venäjää vastaan. Svekomaaanit eli kiihkeät ruotsinmieliset puolestaan olivat yleistä asevelvollisuutta vastaan, sillä he eivät halunneet tavalla tai toisella puolustaa slaaveja, Venäjää eivätkä autokraattista järjestelmää.

Suomi julistautui itsenäiseksi 6. joulukuuta vuonna 1917. Tällöin meillä ei lainkaan ollut omia sotajoukkoja, mikä tarkoitti, että uusia joukkoja oli koottava poistaaksemme venäläiset joukot. Suomen itsenäistymisen myötä oli tätä taustaa vasten maanpuolustusjärjestelmämme jälleen mietinnän kohteena. Maanpuolustusrakenteesta ei ensi alkuun oltu yhtä mieltä, ja sisällissodan vuonna 1918 syttyessä kansa ja valtiiovallan edustajat jakautuivat kahtia. Sota jouduttiin täten oman puolustuslaitoksen puuttuessa aloittamaan vapaaehtoisilla joukoilla, jotka toiselta puolen koostuivat valkoisista suojeluskunnista ja toiselta punakaarteista. Kun maan hallitus sisällissodan alkuvaiheessa julisti suojeluskunnat maan virallisiksi hallitusjoukoiksi, merkitsi se samalla, että itsenäisen Suomen ensimmäinen armeija oli perustettu. Jääkärit, eli ne suomalaiset nuoret, jotka salaa olivat matkustaneet Saksaan saadakseen sotilaallisen koulutuksen, muodostivat joukkojen päällystön ja perustana toimi vuoden 1878 asevelvollisuuslaki (Laitinen s. 57 - 58).

Sodan jälkeen asetettiin niin sanottu puolustusrevisio, joka sai tehtäväkseen kartoittaa puolustuksen toimivuutta ja mahdollisia kehitystarpeita. Samaan aikaan, eli vuonna 1919 säädettiin myös väliaikainen laki asevelvollisuudesta. Uudessa asevelvollisuuslaissa määrättiin palvelusajaksi 1½ vuotta. Siinä vaiheessa aseettomasta palveluksesta ei vielä tullut sallittu vaihtoehto. Puolustusrevisio totesi yleisesti puolustustarpeesta, että sotavoimien ollessa vahvempi oli sotauhka pienempi. Maamme maasto todettiin puolustuksellisesta näkökulmasta katsottuna olevan hyvä. Tähän nähden puolustusrevisio päätyi raportissaan siihen, että maastoamme hyväksikäyttäen ja hyvin varustellulla armeijalla pystyttäisiin ennalta ehkäisemään uusien sotien syttyminen.

Suomen ensimmäisessä 17.7.1919 vahvistetussa perustuslaissa eli Hallitusmuodossa (VII luku 75 §), säädettiin maan puolustuksesta, että jokainen Suomen kansalainen on velvollinen osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä. Toinen asia, joka siihen aikaan katsottiin olevan puolustuspoliittisessa mielessä hyvinkin merkityksellinen, oli Suomen liittyminen vuonna 1920 Kansainliittoon. Liittymispäätös motivoitiin nimenomaan sillä, että kyseinen yhtymä turvasi varsinkin pieniä valtioita sotauhkia vastaan.

2.6 Asevelvollisuuden kehittyminen ennen toista maailmansotaa

Suomen ensimmäinen pysyvä asevelvollisuuslaki hyväksyttiin vuonna 1922 lokakuussa. Lain mukaan yleistä palvelusaikaa lyhennettiin puolestatoista vuodesta vuoteen, mutta reserviupseereille ja -aliupseereille sekä erikoiskoulutettaville sotilaille palvelusaika pidettiin muuttumattomana puolestatoista vuodessa. Mainittuun lakiin otettiin ensimmäistä kertaa määräyksiä mahdollisuudesta suorittaa aseeton palvelus. Ehdoksi aseettoman palveluksen myöntämiselle hyväksyttiin tässä vaiheessa ainoastaan uskonnolliset syyt. Seuraavina vuosina esitettiin kerta toisensa jälkeen ehdotuksia - jotka eduskunta kuitenkin aina hylkäsi - palvelusaikojen lyhentämisestä. Muutosehdotusten taustana oli pyrkimys aikaansaada kustannussäästöjä. Kustannussyistä voitiin siihen aikaan myös tarpeen tullen lomauttaa varusmiehiä yhdestä kolmeen kuukauteen.

Seuraavan kerran asevelvollisuuslaki uudistettiin vuonna 1932. Sen myötä palvelusaikoja taas lyhennettiin jonkin verran, mutta suurin muutos liittyikin silloin kertausharjoitusjärjestelmään. Tärkeinä vuosittaisina tapahtumina otettiin nimittäin kertausharjoitukset käyttöön. Yleiseksi palvelusajaksi säädettiin 350 päivää ja reserviupseereille sekä -aliupseereille 440 päivää. Samana vuonna, eli 1932, Suomi ja Neuvostoliitto solmivat hyökkäämättömyys-sopimuksen, joka oli uudistetussa muodossaan tarkoitus olla voimassa ainakin 1940-luvulle.

Puolustuskustannukset tuottivat jatkuvasti valtionjohdolle huolia, mutta silti jotain oli tehtävä, koska tilanne koko maailmassa alettiin kokea uhkaavaksi. Tätä taustaa vasten korotettiin laajasti eri maiden puolustusvoimien budjetteja. Suomessa käytettiin esimerkiksi vuonna 1938 puolustukseen 25 % maan budjettivaroista, mikä vastasi noin 4 % bruttokansantuotteesta (BKT) (Laitinen s. 59). Tähän aikaan kun kaikki kansakunnat samanaikaisesti valmistautuivat sotaan, kävi aseistakin pulaa. Kansallisen yksimielisyyden saavuttamiseksi panostettiin Suomessa kuitenkin - Mannerheimin johtaessa puolustusvoimia - suuri osa voimavaroista maamme puolustukseen.

Vuonna 1939 asevelvollisuuslakia muutettiin niin, että reservissä olevien upseerien ja aliupseerien kertausharjoitusajat pitenivät. Samalla tuli mahdolliseksi lykätä varusmiesten kotiuttamista, mikäli olosuhteet niin vaativat. Seuraavan kerran lakia muutettiin sodan aikana, eli vuonna 1941. Silloin varusmiesaikaa pidennettiin väliaikaisesti kahteen vuoteen ja samanaikaisesti kutsuntaikää alennettiin 20 vuoteen aiemmasta 21:stä.

2.7 Asevelvollisuus sota-ajan jälkeen

2.7.1 Puolustusrevisio 1947 ja uusi asevelvollisuuslaki 1951

Toisen maailmansodan päätyttyä ja Pariisin rauhansopimuksen solmimisen jälkeen vuonna 1947 asetettiin uusi puolustusrevisio, jonka tehtävänä oli vallitsevassa tilanteessa uudelleen arvioida maanpuolustuksemme mahdollisia kehitystarpeita. Puolustusrevisio raportissa todettiin sittemmin, että Suomen tulisi pitäytyä nykyisessä maanpuolustusjärjestelmässä. Asevelvollisuuteen perustuva kansa-armeija katsottiin sopivimmaksi järjestelmäksi Suomen oloja ajatellen. Raportissa kiinnitettiin erityistä huomiota teknologiaan ja sen nopeaan kehitykseen sekä tarpeisiin ylläpitää riittävää valmiutta kohdataksemme jatkuvia muutoksia. Luonnollisena yhteenvedona todettiin, että Suomen puolustusvoimien tulee olla kansanläheinen eikä maamme puolustus jatkossakaan saisi eristäytyä kansasta (Laitinen s.64).

Tätä taustaa vasten keskeiset määräykset pidettiin vuoden 1950 laissa muuttumattomina, mutta niukat resurssit ja rauhansopimuksen ehdot pakottivat kuitenkin lyhentämään asevelvollisten palvelusaikoja. Yleinen palvelusaika säädettiin siten 240 päiväksi, kun upseerit, aliupseerit sekä erikoiskoulutetut varusmiehet suorittivat 330 päivän pituisen asepalveluksen (AsevL 5 §).

2.7.2 Paremmat etuudet vuoden 2008 asevelvollisuuslain myötä

Vuodenvaihteessa 2007 - 2008 uudistettiin melkein 60 vuotta vanha asevelvollisuuslakimme. Lakiin liittyvässä hallituksen esityksessä todettiin, että yleiseen asevelvollisuuteen perustuva maanpuolustus sopii demokraattiseen yhteiskuntajärjestelmäämme. Maamme puolustus on koko kansalle tärkeä asia ja yleinen asevelvollisuus ylläpitää sitä periaatetta. Kaikkien asevelvollisten palvellessa samoilla ehdoilla taustoistaan huolimatta korostaa myös ihmisten tasa-arvoa. Maa-alueemme ulottuvuuden ja yhteiskunnan rajallisten resurssien johdosta on katsottu tärkeäksi pitää ennallaan myös voimassa olevat perusteet asevelvollisuudelle (Värnplik eller yrkesarmé, Arbetarbladet 31/2007).

Yllä mainittua taustaa vasten uusi asevelvollisuuslaki ei tuonut mukanaan paljon muutoksia. Varusmiesten etuuksia parannettiin jonkin verran, muun muassa yksinkertaistettiin aikaisemmin niin byrokraattista lykkäysmenetelmää, isyyslomaa pidennettiin ja asevelvollisten maksuttomia lomamatkoja lisättiin. Aseetonta palvelusaikaa lyhennettiin samalla 330 päivästä 270 päivään. Perusteena sille oli nimenomaan tasavertaisuus. Aseettomien 270 päivän palvelusaika pidettiin kohtuullisena huomioon ottaen, että aseeton palvelus yleensä koetaan helpompana kuin aseellinen palvelus (Ennakointi on sallittua, Ruotuväki 02/08).

Valtioneuvoston käsiteltäessä lakiesitystä esitettiin epäilyksiä siitä, että lyhyempi aseeton palvelusaika saattaa lisätä hakemusten määrää, mikä puolustusvoimien tehtäviä ajatellen ei missään nimessä olisi toivottavaa.

3 Suomen puolustustahtoon ja maanpuolustukseen vaikuttaneet järjestöt

3.1 Suojeluskuntajärjestö ja Sotilaspojat

Suojeluskunta oli vapaaehtoinen sotilaallinen järjestö, joka perustettiin vuodenvaihteen tienoilla 1917 - 1918. Taustana perustamiseen oli tahto turvata yhteiskuntarauha järjestysvallan horjuessa. Vapaus- eli itsenäisyys sodan aikana (tammikuu - toukokuu 1918) suojeluskuntien asema maamme puolustusjärjestelmälle oli hyvin keskeinen. Senaatin ilmoitettua vuonna 1918 tammikuussa suojeluskuntien kuuluvan hallituksen joukkoihin, niitä pidettiin itsenäisen Suomen ensimmäisenä sotavoimana ja ne loivat siten perustan maamme puolustusvoimille. Uuden suojeluskunta-asetuksen astuttua sodan jälkeen voimaan, järjestön asema vahvistui entisestään. Asetuksen myötä suojeluskuntien tehtävänä oli edistää kansallista puolustusvalmiutta tarjoamalla jäsenilleen sotilaallista koulutusta ja kohentaa sekä heidän henkistä että fyysistä kelpoisuutta harjoittamalla liikunnallista toimintaa. Näiltä ajoilta alkaen suojeluskuntien toiminta oli hyvin aktiivista, mutta silti kesti aina 1930-luvulle ennen kuin työväestöön lukeutuvat ihmiset hyväksyivät toiminnan ja sen myötä olivat valmiita liittymään järjestöön.

Suojeluskunnat tarjosivat toimintaa myös nuoremmille sukupolville ja 1930-luvulla oli hyvinkin tavallista, että alle asevelvollisuusikää olevia poikia liittyi järjestöön. Vuonna 1940 suojeluskunnilla oli jopa 126 000 jäsentä. Vuonna 1941 nuorille pojille tarkoitettu toiminta organisoitui erikseen niin sanottuun Sotilaspoikiin. Sotilaspojat olivat 10 - 17-vuotiaita ja heidän toimintansa oli myös hyvin sotilaallista. Sotilaspojat saivat harjoitella muun muassa ammuntaa ilma- ja pienoiskivääreillä. Sodan aikana he palvelivat muun muassa lähetteinä

kotirintaman esikunnissa, toimivat siltavahteina sekä työskentelivät ilmatorjuntatehtävissä. Vuonna 1943 maassamme oli yli 72 000 sotilaspoikaa.

Vaikka suojeluskuntien ja Lotta Svärd-liikkeen (jota tarkastellaan lähemmin luvussa 3.2) jäsenet toimivat puolustusvoimien merkittävänä reserviläisvoimana. Kesti kuitenkin talvisotaan asti, ennen kuin nämä järjestöt saivat arvostusta kaikkien kansalaispiirien taholta. Vasta viime vuosina näiden järjestöjen toiminta on uudelleen arvioitu ja sen myötä on todettu muun muassa, että suojeluskunta- ja Lotta-organisaatiot eivät toimineet ainoastaan sotilaallisina järjestöinä, vaan niiden merkitys oli 1920- ja 1930-luvulla myös maan kulttuurille ja urheilulle hyvin tärkeää. Turun Yliopiston poliittisen historian dosentin, valtiotieteiden tohtorin Mikko Uolan mukaan maamme ei olisi saavuttanut itsenäisyyttä ilman suojeluskuntia, ja samalla olisimme sekä talvi- että jatkosodassa olleet erittäin vajaasti varustettuja (Suojeluskunnat varmistivat Suomen itsenäisyyden, Karelia Klubi Lehti 04/07). Kenraaliluutnantti Ermei Kanninen esittää hänkin, että suojeluskunnat ja Lotat olivat ainutlaatuisia järjestöjä ja väittää samalla, että niiden ansiosta sotilaiden puolustustahto pysyi vakaana läpi koko sota-ajan (Suojeluskunnat ja lotat olivat ainutlaatuisia organisaatioita, Karelia Klubi Lehti 04/07).

Marraskuussa vuonna 1944 suojeluskuntaorganisaatio oli sotilaallisista syistä välirauhan ehtojen mukaisesti lopetettava. Samasta syystä jouduttiin myös lakkauttamaan sotilaspoika-toiminta ja Lotta Svärd-järjestö.

3.2 Lotta-Svärd-liike ja Lotta-tytöt

Lotta-Svärd-liike aloitti toimintansa suojeluskuntien rinnakkaisjärjestönä vuonna 1921. Liike oli aikoinaan maailman suurin aseeton, vapaaehtoinen puolustusorganisaatio. Sotavuosina 1939-1944 järjestöllä oli peräti 240 000 jäsentä. Lotat hoitivat mitä vaihtelevimpia tehtäviä suomalaisen sotalaitoksen hyväksi. Suuri osa lotista sijoitettiin muonitustehtäviin ja moni lotta lähetettiin töihin kenttä- ja sotilassairaaloihin. Toimistotoimintaan, ilmaseurantaan ja varustushuoltoon liittyviä tehtäviä uskottiin myös usein lotille. Lotta-Svärd-liikkeestä on sanottu, että se saattoi olla jopa tärkein vapaaehtoinen naisjärjestö itsenäisen Suomen historiassa. Lottien tehtävänä oli alun perin tukea suojeluskuntien toimintaa, mutta nykyään on tapana sanoa, että he tukivatkin koko yhteiskuntaa.

Antaakseen lapsille ja nuorille isänmaallisen kasvatuksen tarjosi Lotta-Svärd-liike toimintaa myös ns. pikkulotille. Pikkulotat, joista myöhemmin käytettiin nimitystä Lotta-tytöt, olivat 8-16-vuotiaita lapsia. Toisen maailmansodan aikana hekin tekivät paljon tärkeää työtä maamme sotalaitoksen hyväksi. Lotat jaettiin tehtäviensä mukaisesti osastoihin, esimerkiksi terveys-,

kenttäkeittiö-, varustus-, toimisto-, yhteys-, keräys- ja hoito-osastoihin. Suomessa oli lottatyttöjä yhteensä 25 000. Lotta-tyttöjen toiminta voidaan lähinnä verrata tämän päivän partiotoimintaan. (Partioliike syntyi Englannissa vuonna 1907 ja tuli Suomeen vuonna 1910.) Sota-aikana moni partiojärjestö keskeytti normaalitoimintansa osallistuakseen sotatehtäviin. Partiolaiset hoitivat erilaisia talkootöitä ja toimivat lähetteinä väestö- ja suojeluskeskuksissa. Moni partiolainen koulutettiin myös ensiapu-, lähetti- ja kaasusuojelutehtäviin.

3.3 Muut isänmaantunteen ja puolustustahdon kehitystä tukeneet ilmiöt

Suomalaisten isänmaantunne ja puolustustahto ovat maamme koko itsenäisyyden ajan olleet vahvoja ja vakaita. Taustana tähän on mitä ilmeisimmin historiamme, jota raskaat ja vaikeat sodat ovat värittäneet. Lyhyen, eli ainoastaan noin 90 vuoden pituisen itsenäisyyden aikana olemme käyneet kolme sota; itsenäisyysota vuonna 1918, talvisota 1939-1940 ja jatkosota 1941-1944. Sotahistorian ja sotamuistojen lisäksi myös veteraanimme ja heidän toimintansa muistuttavat meitä vielä tänäkin päivänä suurista uhrauksista ja uskomattomista panostuksista vapautemme ja itsenäisyytemme hyväksi. Tätä taustaa vasten ja niin kauan kuin sotaveteraanimme elävät keskuudessamme isänmaantunne ja puolustustahto ylläpidetään yhteiskunnassamme luonnollisella tavalla.

Tunnetut suomalaiset kirjailijat kuten Johan Ludvig Runeberg (1804 - 1877) ja Väinö Linna (1920-1992) ovat hyvin arvostetuilla sotakeskeisillä teoksillaan vaikuttaneet siihen, että historiamme pysyy elävänä myös nuoremmille sukupolville. Kansallisorunilija J.L. Runeberg kirjoitti mm. runokokoelman ”Vänrikki Stoolin tarinat”, joka kertoo ihmisistä ja tapahtumista niin sanotun suomalaisen sodan aikana 1808-1809. Runo ”Lotta Svärd”, joka sisältyy kyseiseen kokoelmaan, antoi sittemmin nimen Lotta-liikkeelle. Väinö Linna taas kirjoitti jatkosodasta erittäin tunnetussa romaanissaan ”Tuntematon Sotilas” ja sisällissodasta trilogiassa ”Täällä Pohjantähden alla”.

Runokokoelma ”Vänrikki Stoolin tarinat” käytettiin kouluissa peräti oppikirjana ennen toista maailmansotaa ja koululaiset joutuivat oppimaan ulkoa teoksen runoja. Kouluopetuksemme on itsenäisyyden alkua ajoista lähtien aina 1950-luvulle saakka ollut hyvin isänmaallista, johtuen ainakin osittain sen ajan opettajista. Heillä oli omia kokemuksia sotien kauhuista ja sen lisäksi heidät oli nuoruudessa kasvatettu ja koulutettu isänmaalliseen henkeen. Miespuoliselle väestölle annetaan edelleen armeijassa isänmaallinen kasvatusta ja niin kauan, kuin puolustusvoimista löytyy kouluttajia, joilla on omia kokemuksia ja muistoja sota-ajoista, he pystyvät välittämään nuoremmille sukupolville hyvin aitoja isänmaantunteita.

3.4 Ilmiöitä, jotka uhkaavat isänmaantunnetta

Taloudellinen kasvu on 1930-luvun lamavuosien ja toisen maailmansodan jälkeen koko maailmassa ollut melko hyvää ja tasaista. Samalla puolustuspoliittinen tilanne länsimaissa on ollut vakaata. Suotuisan kehityksen ansiosta sodanjälkeisillä sukupolvilla on sekä taloudellisesta että puolustuspoliittisesta näkökulmasta katsottuna ollut hyvät ja turvalliset olot. Tällaiset enemmän tai vähemmän rauhalliset olotilat voivat helposti myös vaikuttaa siihen, että ihmiset etäännyvät historiallisista tosiasioista. Maamme liittyminen Euroopan Unioniin vuonna 1995 on muuttanut suomalaisten tunteita kansallisvaltiota eli omaa isänmaata kohtaan. Globalisaatio ja avoimet rajat johtavat siihen, että ihmiset matkustavat ja liikkuvat entistä enemmän, jonka vuoksi katsomme maailmaa aivan eri tavalla kuin ennen ja sen myötä riski isänmaantunteen hiipumisesta on myös ilmiselvää. Tähän liittyen huomioonotettava totuus on sekin, että aina 1970 - 1980-luvulle saakka sodistamme ei puhuttu julkisuudesta. Siitä syystä sodanjälkeiset sukupolvet eivät enää entiseen malliin tahdokaan samaistua historiaamme.

4 Suomen asevelvollisuuden sisältö ja laajuus

4.1 Varsinainen asevelvollisuus

Sotilaallinen puolustus perustuu Suomessa - kuten jo aikaisemmin on käynyt ilmi - vuoden 1878 asevelvollisuuslakiin. Yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa järjestelmäämme kehitetään sekä demokraattiseksi että taloudelliseksi puolustukseksi. Puolustusvoimiemme tavoitteena on kouluttaa koko miespuolinen väestö, mikä jakaa asevelvollisuustaan tasaisesti, lisää vastuuntuntoa ja valmiutta puolustaa omaa maata. Nykyään noin 80 % jokaisesta ikäryhmästä suorittaa asevelvollisuuden (HE asevelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, s. 3). Lain mukaan puolustusvoimille on tärkeää tarjota sotilaallista koulutusta, edistää puolustustahtoa ja kohentaa kansalaisten fyysistä kuntoa. Puolustuskoulutuksen tavoitteena on tuottaa sotakelpoisia joukkoja. Koulutuksella kehitetään ja ylläpidetään puolustusvalmius ja vahvistetaan puolustusvoimien uskottavuutta sekä ehkäistään sotatoimia. Suomalaisen puolustuskoulutuksen perustana pidetään menestyksekkästä sotatraditiotamme ja toisen maailmansodan jälkeen tapahtunutta nopeaa sotateknistä kehitystä. Puolustusvoimien eräänä tärkeimpänä tavoitteena on kehittää Suomen oloihin sopivia toimintamalleja ottaen huomioon mahdollisuuksiamme, kuten väestörakennetta, pitkiä rajoja ja suomalaisen sotilaan maasto- ja ilmastotottumuksia (VN selonteko: Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, s.97 - 107).

Asevelvollisuus alkaa siitä vuodesta, kun mies täyttää 18 ja jatkuu sen vuoden loppuun, jona hän täyttää 60. Asevelvollinen kuuluu joko aktiivisiin joukkoihin eli vakinaiseen väkeen, reserviin tai niin sanottuun nostoväkeen. Varusmieskoulutuksen yleinen tavoite on kehittää sota- ja suorituskelvollisia joukkoja. Edellä mainitun tavoitteen rinnalla toteutetaan samalla johtajakoulutus. Laissa säädetty asevelvollisuus käsittää varusmieskoulutuksen lisäksi myös reserviläiskoulutuksen. Reserviläisten koulutuksen tavoitteena on puolustusvoimien tarpeita varten valmentaa esikuntiin ja joukkoihin sotilaita, joilla sotatoimintoja ajatellen on tarvittavat sekä osaamiset että henkiset valmiudet suoriutuakseen heille tarkoitetuista tehtävistä. Puolustusvoimien suorituksiin vaikuttavat suoranaisesti reserviläisten koulutustaso, varustus ja puolustustahto. Saavuttaakseen ja ylläpitääkseen tarpeellisen koulutusvalmiuden ovat säännölliset kertausharjoituksen välttämättömiä.

4.2 Siviilipalvelus

Suomalainen maanpuolustusjärjestelmä, joka perustuu yleiseen asevelvollisuuteen, alkoi kehittyä maamme itsenäistyttyä. Suomen Hallitusmuodon 75 §:ään kirjattiin maanpuolustuksen perusta, jonka mukaan ”jokainen Suomen kansalainen on velvollinen olemaan osallisena isänmaan puolustuksesta tai sitä avustamaan niin kuin laissa säädetään”. Itsenäisen Suomen ensimmäisestä asevelvollisuuslaista, joka tuli voimaan vuonna 1919, puuttui vielä mahdollisuus suorittaa aseeton palvelus niille, jotka vakaumuksensa johdosta eivät olleet valmiita tarttumaan aseisiin; niin sanottu vakaumuksen suoja. Vuonna 1922 käyttöön otettu uusi asevelvollisuuslaki puolestaan sisälsi mainitun mahdollisuuden ja tästä lähtien hyväksyttiin aseeton palvelus lähinnä uskonnollisista syistä.

Siviilipalvelus on tänä päivänä maamme perustuslaissa (PL 12:127) taattu oikeus suorittaa asevelvollisuus rauhan aikana. Ensimmäinen erillinen laki siviilipalveluksesta säädettiin vuonna 1931. Kyseisen lain tarkoituksena oli luoda vaihtoehtoinen palvelumuoto niille asevelvollisille, jotka vakavien omantunnonsyiden takia eivät olleet valmiita suorittamaan asevelvollisuuttaan. Tämä laki salli aseettoman palveluksen suorittamisen puolustusvoimissa tai muussa valtiollisessa laitoksessa.

Vuonna 1959 säädettiin seuraava asiaan liittyvä laki. Kyseisen lain perusteella asetettiin ”asevelvollisten tutkintatoimikunta”, jonka tehtävänä oli arvioida aseistakieltäytyjien vakaumuksen hyväksyttävyyttä. Samalla perustettiin totaalikieltäytyjien kohtelua varten erillinen työlaitos, jossa heidän oli suoritettava palveluksena. Vuoden 1969 säädetyssä laissa määrättiin, että aseellisesta palveluksesta vapautettu tuli suorittaa aseettoman palveluksensa puolustusvoimissa. Samanaikaisesti laki kuitenkin salli asevelvollisen anoa oikeutta suorittaa siviilipalvelus. Anomus siviilipalveluksesta oli kuitenkin Aseellisten tutkintatoimikunnan

toimesta käsiteltävänä ja hyväksyttiin ainoastaan, mikäli asevelvollinen todettiin osoittaneen vakavan uskonnollisen tai eettisen vakaumuksen, jonka takia hän ei voinut suorittaa palvelustaan puolustusvoimissa. Käytännössä vakaumuksen vakavuuden arvioinnista luovuttiin vuonna 1985 säädetyn lain myötä. Väliaikaisesti, vuonna 1987-1991 voimassa olleen lain mukaan, tuli asevelvollinen, jolle painavista uskonnollisista tai eettisistä syistä oli myönnetty oikeus aseettomaan palvelukseen, anomuksesta vapauttaa palveluksesta rauhan aikana. Ensisijaisesti tuli palveluksen tässä tapauksessa olla aseetonta ja vasta toissijaisesti siviiliä. Tämän lain myötä yhdistettiin uskonnon- ja omantunnonsyiden takia myönnetty aseeton palvelus asevelvollisuuteen.

Vuoden 1991 siviilipalveluslain lähtökohtana oli muodostaa siviilipalveluksesta erillinen palvelusmuoto (HE siviilipalveluslaiksi). Siviilipalvelus hyväksyttiin tämän jälkeen palvelusvaihtoehdoksi asevelvollisuuslaissa säädetylle palvelusmuodolle. Ase- ja siviilipalvelusmuotojen välinen tasavertaisuus ei enää vaatinutkaan, että samoja sääntöjä sovellettaisiin molempiin, vaan käytännölliset eroavaisuudet palvelussuhteita järjestettäessä olivat sallittuja. Laki vaati kuitenkin edelleen vakavat vakaumussyyt esteeksi palveluksen suorittamiselle puolustusvoimissa, mutta vakaumus todettiin ainoastaan asevelvollisen antaman oman vakuutuksensa perusteella.

Vuoden 2008 alusta käyttöön otetun siviilipalveluslain mukaan palvelusaikaa lyhennettiin aikaisemmasta 13 kuukaudesta 12 kuukauteen. Tästä lähtien siviilipalvelusaika vastaa nyt voimassa olevaa pisintä asepalvelusaikaa. Nykyään noin 2.500 asevelvollista valitsee vuosittain siviilipalveluksen, mikä vastaa noin 7 %:ia ikäryhmästä.

4.3 Naisille vapaaehtoinen asevelvollisuus

Laki naisten vapaaehtoisesta asevelvollisuudesta astui voimaan 1.4.1995 ja syksyllä samana vuonna ensimmäiset naiset menivätkin armeijaan. Vapaaehtoiseen asevelvollisuuteen voidaan hyväksyä 18-29-vuotiaita naisia. Puolustusvoimien periaatteena on, että asepalveluksen suorittaville naisille myönnettäisiin mahdollisimman vähän poikkeuksia miesten vastaavasta palveluksesta. Naisille myönnetään kuitenkin oikeus omaan tupaan ja pieneen vaaterahaan.

Maanpuolustuksen suunnittelukunnan vuonna 2007 tekemän tutkimuksen mukaan, on vajaat kolme neljäsosaa naisista sitä mieltä, että Suomen maata on puolustettava asevoimin. Siitä huolimatta vain murto-osa naisista hakeutuu asevoimiin. Keskimäärin 500 naista on vuosittain ilmoittautunut asepalvelukseen. Ensi-ihastuksen jälkeen kiinnostus on ollut hiipumassa. Vuonna 2007 suoritti 377 naista vapaaehtoisesta palveluksen, mikä vastaa noin yhtä prosenttia kaikista asevelvollisista. Naiset, jotka suorittavat asevelvollisuuden, ovat määrältään

vähäisiä, mutta sitä vastoin he ovat hyvinkin motivoituneita. Edellisen puolustusministerimme Anneli Tainan mukaan naisten heikko kiinnostus ei johdu isänmaantunteen puuttumisesta vaan pikemminkin siitä, että aseiden käyttö koetaan vaikeaksi ja vastenmieliseksi. Ruotuväki-lehden lukiolaisten keskuudessa suorittama tutkimus kertoo tavanomaisimmat syyt tyttöjen laimeaan kiinnostukseen asepalveluksen suorittamisesta johtuvan siitä, että armeija vie liian paljon aikaa, armeijasta ei ole mitään hyötyä, armeijaan lähteminen ei ole pakollista samaten kuin sotakoulutus koetaan liian raskaaksi (Miksi naiset eivät halua harmaisiin?, Ruotuväki 04/08).

4.4 Asevelvollisuudesta vapautetut

Asevelvollisuudesta vapautettuja rauhan aikana on Suomessa kaksi ryhmää. Jehovan Todistajat ovat sitten vuoden 1985 säädetyn erikoislain nojalla vapautettuja asevelvollisuuspalveluksesta rauhan aikana. Käytännössä tämä toimii niin, että Jehovan Todistajalle myönnetään lykkäystä kunnes hän täyttää 28 vuotta. Mikäli lykkäyksen syy tämän jälkeen edelleen on voimassa, eli henkilö kuuluu mainittuun uskonlahkoon, hänet vapautetaan palveluksesta rauhan aikana.

Toinen asevelvollisuudesta vapautettu ryhmä on ahvenanmaalaiset. Tämä tarkoittaa, että henkilö, jolla on kotiseutu-oikeus Ahvenanmaalla, on lainsäädännön nojalla vapautettu asevelvollisuudesta sen vuoksi, että Ahvenanmaa kansainvälisten sopimusten mukaan on 1920-luvulta saakka ollut demilitarisoitu alue. Ahvenanmaalaiset, jotka kuitenkin haluavat suorittaa asevelvollisuuden ovat siihen oikeutettuja.

5 Asevelvollisuuden kehitys Ruotsissa

Ruotsissa jatkettiin ainutlaatuisella ruotujakolaitoksella vuoteen 1901, jolloin otettiin käyttöön yleinen asevelvollisuus. Asevelvollisuuden alkuaajoista on Ruotsissa kehitetty järjestelmää aikaansa seuraten ajoittain hyvinkin rohkeasti. Myös muualla Euroopassa yleisen asevelvollisuusjärjestelmien kehitys huomataan selvästi. Tämän päivän suuntana yhä useammassa maassa on lopettaa asevelvollisuuteen perustuvat massa-armeijat ja korvata ne huomattavasti pienemmillä, mutta kustannustehokkaammilla ja huipputeologisilla ammattiarmeijoilla. Ensimmäinen eurooppalainen maa joka lakkautti asevelvollisuuden, oli Iso-Britannia vuonna 1963. Maissa, joilla edelleen on käytössä yleinen asevelvollisuus, on kutsuntoihin otettavien määrä laskenut koko ajan. Pohjoismailla on edelleen kaikilla yleinen asevelvollisuus käytössä, mutta esimerkiksi Ruotsissa kutsutaan vain n. 15 % asevelvollisista peruskoulutukseen. Norjassa kutsutaan noin 30 % ja Suomessa kokonaiset 80 % suorittavat asevelvollisuuden. Kreikassa, niin kuin Suomessakin, veloitetaan edelleen suurin osa miehistä

suorittamaan asepalvelusta. Tanskassa puolestaan voidaan sanoa, että he ovat ottaneet ammattiarmeijan käyttöön salaa siinä mielessä, että yleiseen asevelvollisuuteen turvaudutaan vain, mikäli ei saada kokoon tarpeeksi vapaaehtoisia armeijan vaatimaan valmiusasteeseen (Värnplikt eller yrkesarmé, Arbetarbladet 31/2007).

Virossa asevelvollisuus koskee kaikkia miehiä, mutta vain kolmasosa ikäryhmistä menee loppujen lopuksi armeijaan. Maan lisäksi myös maanpuolustus on nuori ja kiinnostus maanpuolustukseen heikkoa tuntuvien siteiden puuttuessa armeijaa kohtaan (Ruotuväki 07/08 Heikki Karhu). Saksassa puolestaan on meneillään vilkas keskustelu asevelvollisuudesta. Siellä osa haluaisi yleisen asevelvollisuuden jatkuvan, kun taas toiset haluaisivat romuttaa koko järjestelmän ja perustaa sen tilalle täysin ammattimainen armeija (Värnplikt eller yrkesarmé, Arbetarbladet 31/2007).

5.1 Yleinen asevelvollisuus Ruotsissa

Yleinen asevelvollisuus otettiin käyttöön Ruotsissa vuonna 1901. Samalla poistettiin vanha järjestelmä, joka oli ollut voimassa sitten 1600-luvun alun ja jota kutsuttiin ruotujakolaitokseksi. Ensimmäisessä asevelvollisuuslaissa (vuoden 1901 asetus) säädettiin, että kaikki 21 - 40-vuotiaat miehet olivat asevelvollisia ja heidän tuli suorittaa 150 päivän pituisen asepalveluksen ja osallistua kolmeen kertausharjoitukseen.

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen haluttiin vähentää sotavarustautumista maailmassa. Ajateltiin, että yhtä suurta sotaorganisaatiota ei enää tarvittaisi, koska tilanne maailmassa oli sen verran muuttunut. Lisäksi Kansakuntien Liitto oli perustettu vähentämään sotariskiä. Samalla tarkoituksena oli säästää puolustuksen liian korkeita kustannuksia tekemällä leikkauksia asevelvollisuusjärjestelmään ja vähentämällä materiaalihankintoja. Tämän perusteella jaettiin asevelvolliset vuoden 1925 puolustuspäätöksen perusteella kahteen ryhmään: kaksi kolmasosaa asevelvollisista suorittaisi niin sanotun linjapalveluksen (linjetjänst) ja yksi kolmasosa muodostaisi korvaavan reservin, joka saisi tyytyä lyhyempään peruskoulutukseen. Linjapalveluksessa olevien palvelusaika, jota sota-aikana oli pidennetty, lyhennettiin taas alkuperäiseen 150 päivään (Carlman, s. 8).

Toisen maailmansodan syttyessä vuonna 1939 nostettiin asepalvelukseen kutsuttavien määrää ja samalla päätettiin ylimääräisistä valmiusharjoituksista. Vuonna 1941 otettiin käyttöön uusi asevelvollisuuslaki, jonka mukaan asevelvollisten ikärajaa korotettiin 47 vuoteen samaten, kun vuonna 1925 käyttöön otettu kategorisointi poistettiin. Uusi laki, joka jäi voimaan aina vuoteen 1995 saakka, loi laillisen perustan sota-ajan jälkeiseen asevelvollisuusjärjestelmään. Toisen maailmansodan jälkeen järjestelmä läpikävi muutaman muutoksen, muun muassa

lyhennettiin peruskoulutusaikaa. Vuonna 1966 päätettiin, että suurin osa asevelvollisista oli suoritettava kymmenen kuukautta kestävä peruskoulutus, jota seurasivat sotayksikkö- ja liikekannallepanoharjoitukset. 1970-luvulla asevelvollisten peruskoulutusaikaa lyhennettiin ja sotayksikköharjoituksia harvennettiin. Palvelusvelvollisten määrä on vuosien varrella jatkuvasti laskenut etenkin siitä johtuen, että asevelvollisten määrä, joille myönnetään vapautuksia eri syistä, on lisääntynyt. Eduskunnan vuoden 1992 päätöksen mukaan puolustusvoimien toimesta on koulutettava ainoastaan ne asevelvolliset, joita rauhan aikana tarvitaan ylläpitämään riittävää puolustusvalmiutta ja sotaorganisaatiota. Loput asevelvollisista kirjataan niin sanottuun koulutusreserviin.

5.2 Uusi laki kokonaisvaltaisesta puolustusvelvollisuudesta (totalförsvarsplikt)

Vuonna 1995 tehtiin velvollisuusjärjestelmään laajempi tarkistus. Aikaisemmat ase- ja siviilivelvollisuuslait sekä laki palvelusvelvollisuudesta korvattiin lailla kokonaisvaltaisesta puolustusvelvollisuudesta (lag om totalförsvarsplikt). Uudistuksen myötä otettiin käyttöön kokonaan uusi käsite, eli kokonaisvaltainen puolustusvelvollisuus (totalförsvarsplikt), joka käsittää asevelvollisuuden lisäksi sekä siviilivelvollisuuden että yleisen palvelusvelvollisuuden. Käsitteenä ”aseeton palvelus” poistettiin lakitekstistä ja uudeksi käsitteeksi otettiin ”siviilivelvolliset palvelukset”. Ase- ja siviilivelvollisuus sisältävät molemmat perus- ja kertauskoulutuksen sekä valmius- ja sotapalveluksen. Siviilivelvollisuus oli tullut kuvioihin mukaan jo 1930-luvulla täydennyksenä asevelvollisuuteen. Siviilivelvollisuuden tehtävänä on ollut varmistaa siviilin puolustuksen henkilökunnan saatavuus. Siviilivelvollisuus muistuttaa asevelvollisuutta siinä, että se mahdollistaa kokonaisvaltaisten puolustusvelvollisten peruskouluttamisen, jotta heidät tarvittaessa voidaan kutsua sota- tai valmiuspalvelukseen. Vuonna 1959 säädetty yleinen palvelusvelvollisuus eroaa ase- ja siviilivelvollisuudesta siinä, että se voidaan ottaa käyttöön vain korotetun valmiustilan vallitessa.

Edellä mainitun lain mukaan on jokainen ruotsalainen mies edelleen asevelvollinen siitä vuodesta kun hän täyttää 19 siihen vuoteen kunnes hän täyttää 47 vuotta. Laki säättää samalla, että asevelvollinen voidaan vapauttaa asevelvollisuudesta, mikäli hänen fyysinen tai psyykinen terveytensä on niin heikko sairauden tai muun syyn takia, ettei hän voi suorittaa palvelustaan. Tällä säädöksellä pyritään vähentämään keskeyttäneiden määrää, mikä on kasvava ongelma maissa, joissa yleinen asevelvollisuus edelleen on käytössä. Eri syistä vapautettujen lisäksi myös moni asevelvollinen keskeyttää nykyään palveluksensa (Carlman, s. 16).

Siitä lähtien kun laki kokonaisvaltaisesta puolustusvelvollisuudesta tuli, on sen sovellus käynyt läpi monta muutosta. Muun muassa henkilöiden määrä, joita kutsutaan

asepalveluskoulutukseen tai pidemmän (yli 60 päivää) siviilipalvelukseen, on laskenut 33 000 henkilöstä vuonna 1996 vajaaseen 5 000 henkilöön vuonna 2007. Vuosille 2008 - 2009 on puolustusvoimien taholta arvioitu, että asepalvelukseen kutsuttujen määrän nousee 6 000 - 8 000 henkilöön. Vuonna 2008 lakkautettiin siviilipalveluksen suorittaville henkilöille tarkoitettu pidempi peruskoulutus kokonaan. Samalla on puolustusvelvollisuuttaan rikkoneiden ja näistä rikoksista tuomittujen määrä miltei puolittunut vuodesta 2004 vuoteen 2008, eli 156 henkilöstä 88 henkilöön (Totalförsvarsplikten i framtiden, s. 13).

5.3 Aseellisen asevelvollisuuden vaihtoehto

Maissa, joissa yleinen asevelvollisuus asevoimien miehittämiseksi on käytössä, on aseistakieltäytyjät aina nähty ongelmana. Yleisen asevelvollisuuden perustuessa lakiin on lainrikkojia rangaistava tavalla tai toisella. Tätä ajatellen ja välttääkseen monien aseistakieltäytyjien rankaisemista on asepalveluksen suorittamiseen luotu vaihtoehto. Ruotsissa ”omantunnontuskallisille” asevelvollisille myönnettiin jo asevelvollisuuden alkuajoista lähtien mahdollisuus uskonnollisista syistä suorittaa aseeton palvelus puolustusvoimissa.

Vuonna 1920 otettiin käyttöön laki, joka löyhensi aseetonta palvelusta siten, että ne, jotka vakavien vakaumussyiden johdosta vastustivat asepalvelusta, saivat mahdollisuuden suorittaa asevelvollisuutensa siviilin työn merkeissä. Viisi vuotta myöhemmin, vuonna 1925, laki laajennettiin koskemaan myös niin kutsuttuja ”eetikkoja”. Toisen maailmansodan lähestyessä tiukennettiin säännöksiä, joten tuli taas vaikeammaksi saada mahdollisuus suorittaa aseeton palvelus. Vuonna 1943 lisättiin vaatimukseksi saada aseeton palvelus ”syvät omantunnontuskat” ja samalla palvelusvaihtoehdot tehtiin vähemmän siviileiksi. Aseettoman palveluksen saaneet asevelvolliset joutuivat siihen aikaan yleensä suorittamaan pidemmän palvelusajan. Jehovan Todistajat, jotka kieltäytyivät kokonaan suorittamasta palvelusvelvollisuuttaan, koska eivät hyväksyneet alistumista maalliseen valtaan, pantiin aina vuoteen 1966 saakka vankilaan. Vuonna 1966 otettiin käyttöön uusi laki aseettomasta palveluksesta, jonka mukaan erotettiin aseeton palvelus tavallisesta asepalveluksesta. Kyseisen lain myötä Ruotsin Jehovan Todistajat vapautettiin kokonaan asevelvollisuudesta. Vuonna 1973 vaatimukset ”syvistä omantunnontuskista” aseettomaan palvelukseen myöntämiselle muutettiin löysemmiksi ja tämän jälkeen riitti syyksi ”henkilökohtainen vakava vakaumus”. Tähän yhteyteen lyhennettiin myös aseistakieltäytyjien rangaistukset. Vuonna 1991 yksinkertaistettiin aseettoman palveluksen harkintaa. Säädettiin, että hakemus aseettomaan palvelukseen tulee hyväksyä, mikäli ei ole erityisiä syitä lähemmin tutkia asevelvollisen asennetta aseiden käyttöön.

Tärkeä periaate Ruotsin aseettomalle koulutukselle on myös, että sen ei tule olla pidempi kuin tavallinen asepalvelus. Mikäli aseeton koulutus on pidempi, on se käytännössä verrattavissa rangaistukseen. Samalla on lausuttu, että tavoitteena on myöntää aseeton koulutus niin monelle kuin sen haluaa ja, mikäli asevelvolliselle kerran on myönnetty aseeton asema, hänelle tulee voida taata se myös sodan aikana. Se, joka kieltäytyy kokonaan palvelemasta maan puolustustehtävissä säännösten mukaisesti, kutsutaan totaalkieltäytyjäksi, mikä yleensä johtaa siihen, että hänelle laukeaa ehdonalainen tuomio tai päiväsakkoja. Tämän jälkeen hän joutuu kutsuntoihin vielä toisen kerran, ja mikäli silloinkin kieltäytyy, hänet tuomitaan neljän kuukauden vankeuteen.

5.4 Naisten asevelvollisuus

Ruotsissa niin kuin Suomessakin yleinen asevelvollisuus on ollut ja on edelleen velvollisuus ainoastaan miehille. Siviilin puolustuksen piirissä on kuitenkin ollut mahdollista kutsua naisia erilaisiin toimiin, mutta vuonna 1980 avattiin naisille mahdollisuus suorittaa vapaaehtoinen peruskoulutus puolustusvoimissa. Pyrkimyksenä myöntämällä naisille mahdollisuuden suorittaa vapaaehtoinen peruskoulutus oli siihen aikaan, että he koulutusjaksonsa jälkeen hakisivat virkaa puolustusvoimista.

Vuonna 1995 astui voimaan uusi laki, joka myönsi naisille mahdollisuuden suorittaa joko asepalveluksen tai siviilipalveluksen. Näiden säännösten perusteella naiset saivat vapaasti hakeutua asepalvelukseen vaikka heillä ei olisikaan tarkoituksena koulutuksen jälkeen hakea virkaa puolustusvoimista. Vuonna 2007 haki 1 500 naista pääsystä asepalvelukseen, mutta näistä loppujen lopuksi vain 365 värväytyi puolustusvoimien peruskoulutukseen.

5.5 Tulevaisuuden puolustusvelvollisuus

Ruotsin eduskunta antaa aina neljän vuoden välein puolustuspäätöksen puolustusvoimien rakenteen ja tulevan kehityksen käsittelevän puolustuspäätöksen. Puolustuspäätös valmistellaan hallituksen toimesta tekemällä niin sanottu velvollisuusselvitys (pliktutredning). Sitten 1990-luvun lopun asevelvollisuus on näissä selvityksissä ollut erityistarkastuksen kohteena. Pyrkimyksenä on jo pitkään ollut kehittää sekä asevelvollisuus että koko puolustusjärjestelmä vastaamaan muuttuneita olosuhteita ja tulevia haasteita. Vuoden 2000 puolustuspäätöksen perustana ollut velvollisuusselvitys sisälsi mm. seuraavat päätelmät:

- Ruotsin puolustus tulee jatkossakin perustua kokonaisvaltaiseen puolustusvelvollisuuteen mahdollistaakseen osaavan puolustuksen, jonka tärkeimpänä tavoitteena on luoda osaava henkilöstö ja luotettava puolustusjärjestelmä
- mitkä tahansa puolustusvelvollisuudet tulisi koskea sekä mies- että naiskansalaisia yhtä lailla
- puolustusvoimien peruskoulutuksen tulisi laajentaa siten, että siihen sisällytettäisiin myös kansainvälisiä virkatehtäviä varten valmentava opetus
- kokonaiskieltäytyjiä olisi jatkossakin rankaistava vankeudella (Det nya försvaret).

Yllä mainittuihin toteamuksiin viitaten sekä eduskunta että hallitus ilmoittivat olevansa yksimielisiä siitä, että esitetyt kannanotot tullaan jatkokäsittelyssä ottamaan huomioon ja asettamaan seuraavan puolustus päätöksen suunnitteluprosessin perustaksi.

Neljä vuotta myöhemmin eli vuonna 2004 päätettiin kuitenkin, että puolustusvelvollisuus on edelleen pidettävä voimassa mutta, että sen tulisi mahdollisimman pitkälle perustua vapaaehtoisuuteen (Sveriges försvarspolitik 2005 - 2007). Samalla päätettiin, että puolustuksen määrärahoja tullaan leikkaamaan ja sen myötä panostetaan pienempään, mutta tehokkaampaan puolustukseen. Peruskoulutusajaksi määrättiin 11 kuukautta vuodesta 2006 alkaen.

Tämän jälkeen on puolustusvoimien taholta hallitukselle esitetty, että siirryttäisiin kokonaan vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Puolustusvoimien komentaja kenraali Håkan Syrénin mukaan puolustusvoimien tarpeita varten löytyy tällä hetkellä riittävä määrä vapaaehtoisia miehiä ja naisia, mutta hän totesi kuitenkin samalla, että tilanne voi äkkiäkin muuttua. Siksi tulisi hänen mielestään säilyttää velvollisuusjärjestelmä, jonka turvin tarvittaessa voidaan koota ja käskää suurempiakin joukkoja maan puolustustehtäviin. Asevelvollisuuden perusta tulisi tätä taustaa vasten säilyttää siitä huolimatta, että on huomattu paljon tehokkaammaksi se, että ihmiset hakeutuvat vapaaehtoisesti maanpuolustuspalvelukseen. Komentaja Syrén huomauttaa vielä, että asevelvollisuus on toimiva järjestelmä ja sen huomaa etenkin puolustusvoimien osallistuessa kansainvälisiin tehtäviin. Asevelvollisuus on Syrénin mukaan syvästi juurtunut ruotsalaiseen yhteiskuntaan, mutta rakennemuutokset ovat siltikin modernimpaa puolustusjärjestelmää ajatellen välttämättömiä.

Vuonna 2007 seuraavan puolustusselvityksen valmistelun yhteyteen eduskunta otti vielä askeleen eteenpäin ja antoi komitealle mietittäväksi, mitä kaikkia toimia siirtyminen vapaaehtoisen rekrytointiin vaatisi ja missä olosuhteissa velvollisuusjärjestelmä tulisi voida ottaa uudelleen käyttöön. Komitea sai tehtäväkseen myös miettiä, tulisiko velvollisuus suorittaa puolustuspalvelusta, tulevaisuudessa muuttaa sukupuolineutraaliksi.

Komitean osamietinnön (SOU 2008:98 - julkistettu syksyllä 2008) mukaan nykyinen velvollisuusjärjestelmä kärsii seuraavista heikkouksista:

- puolustusvelvollisuus, sellaiseksi kuin se tänä päivänä on muotoutunut, ei pysty jatkossa tuottamaan puolustusvoimille riittävää määrää sotilaita
- järjestelmä kärsii tehokkuusongelmista, kun sotilaskoulutus kansainvälisiä turvallisuustehtäviä varten etupäässä hoidetaan asevelvollisuusjärjestelmän ulkopuolella
- lisäksi voidaan kyseenalaistaa, onko tarkoituksenmukaista rangaistuksen uhalla kutsua nuoria ihmisiä palvelukseen, kun kansallisen puolustuksen tarpeet tulevaisuudessa mitä ilmeisimmin tulevat olemaan aika pieniä.

Edelliseen viitaten komitea esittää seuraavat näkemykset ja ehdotukset:

- palvelusvelvollisuutta olisi jatkossa sovellettava ainoastaan siinä määrin kun se puolustusvoimille on tarpeen
- puolustusvoimien toiminta on nykyään muotoutunut sellaiseksi, että asevelvollisuuden tulisi perustua vapaaehtoisuuteen, eikä velvollisuuslainsäädäntöä sen mukaan enää tarvita sotilaskoulutuksen perustaksi
- palvelusvelvollisuus on kuitenkin tärkeä työväline, jotta pystyttäisiin mahdollisen sodan aikana tai sodan uhatessa puolustamaan maan itsenäisyyttä
- sotilaiden rekrytointi ja koulutus tulisi hoitaa vapaaehtoisuuden pohjalta, mutta silti
- määräykset palvelusvelvollisuudesta tulisi edelleen pitää voimassa, jotta niitä puolustusvalmiuden vaadittaessa olisi sovellettavissa.

Maan puolustusjärjestelmän tehokkuusongelmien ratkaisuksi komitea kehottaa yhteenvetona mietintöjensä perusteella, että määräyksiä palvelusvelvollisuudesta ei tulisi käyttää, mikäli puolustusvalmius ei sitä vaatisi. Jos ja kun määräyksiä puolustusvelvollisuudesta sovellettaisiin, niiden tulisi sukupuoleen nähden olla neutraaleja. Komitea ehdottaa myös uutuutena käyttöön otettavaksi kolmen kuukauden pituista peruskoulutusta vuoden 2010 heinäkuusta alkaen. Ehdotettu peruskoulutus olisi avoin kaikille Ruotsin 18 vuotta näyttäneille kansalaisille.

Eduskunnan puolustus päätös, joka esitetyn velvollisuus selvityksen pohjalta olisi pitänyt julkaista jo viime vuonna, eli 2008, lykättiin vuoteen 2009 ja samaten annettiin komitealle lisää aikaa kesään 2009 saakka analysoida vaikuttaako Venäjän toiminta Georgiassa kesällä 2008 mahdollisesti Ruotsin puolustus päätöksiin.

6 Suomen ja Ruotsin asevelvollisuusjärjestelmien kehitysten vertaaminen

Ruotsissa asevelvollisuuden synty yhdistetään vuosina 1808 - 1809 käytyyn niin sanottuun suomalaiseseen sotaan, jossa Suomenmaa menetettiin Venäjälle. Ruotsalaisten asevelvollisuusasenteeseen vaikutti siihen aikaan myös se, että Ranskassa vallankumouksen aikaan syntynyt asevelvollisuusorganisaatio oli todettu tehokkaaksi järjestelmäksi ja se oli myös voittanut kannatusta ympäri Eurooppaa.

Suomalainen asevelvollisuus puolestaan on, kuten aiemmin tässä työssä on käynyt ilmi, tiiviisti kytketty kansakuntamme itsenäistymiseen ja sen mukaan syntyneen historiallisen prosessin kautta. Suurruhtinaskuntana Venäjän vallan alla suomalaiset olivat ensin vapautettuja puolustustehtävistä, mutta joutuivat ajan myötä yhä enemmän osallistumaan Venäjän puolustukseen. Kun Venäjä 1870-luvun alussa otti yleisen asevelvollisuuden käyttöön, oli vastaava järjestelmä kohta ajankohtainen myös Suomelle. Ensimmäisessä Suomea koskevassa laissa vuonna 1878 onnistuttiin muokkaamaan lakitekstiä siten, että suomalaisten puolustusvelvollisuus koski ainoastaan isänmaata, eikä siis Venäjän valtiota. Lakiterminologia välitti siten jo siinä vaiheessa maamme itsenäisyyspyrkimyksiä. Tätä taustaa vasten, että yleisen asevelvollisuuden syntyminen Suomeen johtaa juurensa itsenäisyystaistelustamme, on ymmärrettävää, että maassamme - toisin kuin Ruotsissa - olemme olleet pidättyväisiä myönnytyksiin asevelvollisuusmääräysten suhteen.

Ruotsissa ensimmäinen asevelvollisuuslaki vuonna 1901 myönsi jo se oikeuden aseettomaan palvelukseen, kun puolestaan kesti peräti 21 vuotta, eli vuoteen 1922, ennen kuin vastaava oikeus suotiin Suomen puolustusvoimissa vuonna 1922. Siviilipalveluksemme jäi vieläkin enemmän jälkeen Ruotsista. Ensimmäinen laki, joka maassamme salli siviilipalveluksen, annettiin vuonna 1969. Läntisessä naapurimaassamme sama oikeus oli myönnetty jo vuonna 1920. Aseeton palvelus erotettiin Ruotsissa kokonaan asevelvollisuudesta vuonna 1996 säädetyssä laissa. Vastaava laki, joka sääti, että siviilipalvelus oli kehitettävä vaihtoehdokseksi mahdollisuudeksi suorittaa puolustusvelvollisuus, astui Suomessa voimaan jo vuonna 1991.

Ruotsalaiset ovat jo hyvin pitkään noudattaneet sitä periaatetta, että aseettomaan palvelukseen ei tule sisältää minkäänlaista rangaistusta, eli siviilipalvelus ei saisi olla tavallista asepalvelusta pidempi. Suomessa siviilipalvelusaikaa lyhennettiin vasta vuonna 2008 vastaamaan täällä pisintä voimassa olevaa asevelvollisuusajakaa, eli 12 kuukauteen. Ruotsin vastaava laki aseettomasta palveluksesta on siinä mielessä edelleen antoisampi, että se takaa aseettoman statuksen myös sodassa, kun puolestaan suomalainen järjestelmä vapauttaa palveluksesta puolustusvoimissa ainoastaan rauhan aikaan. Samaan tapaan Jehovan Todistajat ovat Suomessa vapautettuja asevelvollisuuspalveluksesta rauhan aikana sitten vuoden 1985. Ruotsin Jehovan Todistajat sitä vastoin vapautettiin kokonaan palveluksesta jo vuonna 1966.

Naisille suotu mahdollisuus suorittaa asepalvelus hyväksyttiin sekä Suomessa että Ruotsissa samana vuonna, eli 1995. Ruotsin puolustusvoimat ovat tosin ottaneet naisia vastaan sitten vuoden 1980, mutta siinä vaiheessa heille myönnettiin oikeus osallistua palvelukseen ainoastaan sillä edellytyksellä, että heillä koulutusjaksonsa jälkeen oli tarkoituksena hakea virkaa puolustusvoimista.

Edellä lueteltuihin vertauksiin viitaten voimme todeta, että Ruotsi on, ainakin kyseen ollessa myönnytyksistä suhteessa normaaliin asevelvollisuuteen, ollut edelläkävijä. Samaten huomaamme, että Suomi on seurannut ruotsalaisten jalanjalkia välillä pidemmin ja välillä lyhyemmin aikaväleihin.

Tulevaisuutta ajatellen meillä on mitä ilmeisimmin edessämme hyvin mielenkiintoinen ja erikoinenkin tilanne, koska Ruotsissa ollaan näinä päivinä asettamassa ehdotuksia laajoista muutoksista puolustusjärjestelmään. Puolustusselvityksen laatinut komitea on nimittäin osamietinnössä konkreettisenä ehdotuksena esittänyt, että Ruotsissa siirryttäisiin yleisen asevelvollisuuden sijasta täysin vapaaehtoiseen puolustuspalvelukseen. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole kumota voimassa olevaa asevelvollisuuslakia, vaan sen suhteen ehdotetaan, että se jätettäisiin ns. lepäämään, jotta yleinen asevelvollisuus voitaisiin jälleen tarpeen tullen ottaa käyttöön.

Kiihas keskustelu käydään tätä nykyä Ruotsissa siitäkkin, että asevelvollisuuden suorittaminen tulisi muuttaa sukupuolineutraaliksi siten, että sekä naisia että miehiä kohdeltaisiin yhtä lailla, olisi sitten kyse asevelvollisuudesta tai vapaaehtoisesta varusmiespalveluksesta.

7 Valtioneuvoston selonteko Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2009

7.1 Puolustusvoimien tärkeimmät tehtävät

Suomen puolustusvoimia käytetään maamme aseelliseen puolustukseen, virka-avun antamiseen ja aseelliseen kriisinhallintaan (Valtioneuvoston selonteko Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta, s. 110).

Jotta puolustusvoimat pystyvät suoriutumaan päätehtävästään, eli maa-alueemme puolustamisesta, on niiden kooltaan oltava riittävän iso ehkäistäkseen ja torjuakseen maattamme kohtaan mahdollisesti kohdistettuja aseellisia uhkia. On tärkeää, että puolustuskykymme pysyy uskottavana sekä kansalaisten näkökulmasta katsottuna että ulkomaalaisten silmin nähden. Virka-aputehtävien hoitamisessa puolustusvoimat asettavat

erikoisosaamisensa, kapasiteettinsa ja voimavaransa koko yhteiskunnan käytettäväksi. Nykyään puolustusvoimat suorittavat virka-aputehtäviä noin 400-500 kertaa vuodessa.

Kansainvälisen kriisinhallinnan puitteissa Suomi osallistuu laajojen turvallisuusuhkien ratkaisemiseen. Suorituakseen vaativista kriisinhallintatehtävistä, tulee kriisialueille lähetettyjen joukkojen sekä koulutus- että varustustaso olla hyvä ja riittävä.

Kriisinhallintatehtävät tukevat paitsi turvallisuus- ja puolustuspoliittisia tavoitteitamme myös omaa kansallista puolustuskykyämme, sillä Suomi käyttää maanpuolustukseen - toisin kuin Ruotsi - samoja joukkoja ja varustuksia näiden tehtävien suorittamiseen. Ne kriisinhallintatehtävät, joihin Suomi osallistuu, ovat EU:n, Naton, YK:n ja OSSE:n toimeenpanemia. Käytännössä toiminta pannaan täytäntöön yhteistyössä muiden pohjoismaiden kanssa.

Syksyllä 2008 pohjoismaiden puolustusministerit allekirjoittivat yhdessä sopimuksen sovitusta yhteistyöstä puolustustehtävien suhteen. Sopimuksen perusteena on, että tämän päivän uhkakuvat ovat laajoja ja vaikuttavat moneen maahan samanaikaisesti. Sotilaallisia uhkia, jotka koskisivat ainoastaan yhtä maata, eivät enää ole todennäköisiä. Ministerit totesivat tätä taustaa vasten, että ”yhteistyöllä tuetaan parhaiten pohjoismaiden turvallisuutta. Vahvemman pohjoismaisen yhteistyön avulla lisääntyy myös lähialueidemme turvallisuus, mikä mahdollistaa sen, että pystymme ottamaan laajemman alueellisen turvallisuusvastuun samalla kun varustaudumme paremmin tukemaan kansainvälisiä operaatioita.” (Förstärkt försvarssamarbete behövs, Hufvudstadsbladet 13.11.2008.)

7.2 Puolustushallinnon tehtävät

Puolustushallinnon toiminnan tavoitteena on vahvistaa Suomen asemaa, vaikuttaa puolustuspoliittiseen ympäristöömme ja ylläpitää puolustuskykyämme. Maamme sotilaallinen puolustus perustuu koko maa-alueemme kattavaan puolustusjärjestelmään, jossa on kapasiteettia alueellisen puolustuksen periaatteen mukaisesti, yleiseen asevelvollisuuteen, vahvaan puolustustahtoon sekä kansainväliseen yhteistyöhön (Valtioneuvoston selonteko Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2009, s. 108). Keskeisimmät yhteistyökumppanimme puolustuksemme suorituskyvyn kehittämiseen ovat tänä päivänä EU ja Nato. Yhteistoiminta kehitetään etenkin pohjoismaiden kesken. Vakiintunut Suomen, Ruotsin ja Norjan välinen yhteistyö puolustusasioissa jatkuu vuonna 2008 valmistuneen yhteisen selvityksen perusteella. Myös Islanti ja Tanska ovat kyseiseen yhteistyöhön liittymässä.

Eri perusratkaisuista huolimatta kaikilla pohjoismailla on maanpuolustuksen suhteen vastaavanlaisia haasteita edessään. Myös monet kansainväliseen kriisinhallintaan liittyvät

tehtävät yhdistävät maitamme. Ensiarvoisen tärkeä tavoite yhteistyölle on rajoittaa jatkuvaa kustannuspainetta, joka johtaa sekä toiminnan kasvavista kustannuksista että materiaalien kalliistumisesta. Tähän perustuen arvioidaan yhteistyön kohottavan osallistuvien maiden suorituskykyä.

7.3 Suomen maanpuolustuksen haasteet tulevaisuudessa

Suomen maanpuolustuksen merkityksellisimmät haasteet tulevaisuudessa, ovat voimavarojen riittävyys sekä valinta sotilaallisen riippumattomuuden ja liittoutumisen välillä.

Puolustusvoimien taholta esitetyn mielipiteen mukaan vaatii uskottavan maanpuolustuksen ylläpitäminen, että noin kolmasosa puolustusbudjetista käytetään materiaalihankintoihin, kolmasosa henkilöstökuluihin ja kolmasosa muihin toimintakuluihin. Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selvityksen mukaan puolustusbudjetti tulisi, jotta maan puolustuskyky säilyisi reaalisella tasolla, vuosittain korottaa kahdella prosentilla vuodesta 2011 alkaen (VN selonteko: Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009, s. 108).

Puolustusministeriön tulevaisuuden katsauksessa kiinnitetään erityisesti huomiota siihen, että joukkovoimat tulevat vähenemään (Sotilaallisen maanpuolustuksen järjestelyt, s. 11). Tämä kehitys herättääkin kysymyksiä siitä, pystyvätkö puolustuksen lisääntyvä liikkuvuus, tehokkuus ja ulottuvuus tulevaisuudessa kompensoimaan joukkojen vähenemisen.

8 Yleiset perustelut asevelvollisuudelle

Alun perin ajateltiin, että asevelvollisuuteen siirtyminen oli tarpeen luodakseen kansalaisvaltio. Ajattelumallin taustana oli 1800-luvulla toteamus, että miehet eivät enää entiseen tapaan halunneet lähteä sotaan - sotimisen ollessa hyvin rankkaa ja kaatuneiden sotilaiden määrät suuria. Tähän hätään oli luotava uusi järjestelmä, jonka mukaan sotilaita pakotettaisiin puolustamaan kotimaataan. Tänä päivänä perustellaan asevelvollisuuden tarvetta yleensä sillä, että jyrkeviä sotilaallisia uhkia pystytään ainoastaan suurten kenttäarmeijoiden voimin torjumaan. Yleistä asevelvollisuutta kehdutaan usein myös toimivammaksi ratkaisuksi mitä sen kustannustehokkuuteen tulee verrattuna ammattiarmeijaan. Maat, joilla on pienehköt voimavarat, käyttävät yleensä siitä syystä asevelvollisuutta puolustusjärjestelmänään. Niin myös ne maat, jotka eivät ole valmiita eivätkä halukkaita uhraamaan maanpuolustukseen ammattiarmeijan vaatimia kustannuksia. Tätä taustaa vasten on Suomessakin arvioitu, että kustannukset uskottavan, eli tarpeeksi suuren kenttäarmeijan ylläpitämiseksi nousisivat liian korkeiksi.

Sotilaallisen hyökkäyksen todennäköisyys on pienentynyt huomattavasti kylmän sodan jälkeen ja tämä on johtanut siihen, että puolustustahto on noussut yhä merkittävämmäksi asevelvollisuuden oikeuttamistekijäksi. Asevelvollisuuden kannatusta ajatellen puolustuksessa opitut arvot ovat tärkeitä ja nämä arvot saavat nimenomaan yleisen asevelvollisuuden kautta laajemman levityksen yhteiskunnassamme. Verrattaessa ammattiarmeijoita ja asevelvollisuuteen perustuvia armeijoita, kyseenalaistetaan usein asevelvollisuuteen perustuvien armeijoiden laatua. Pitääkö tällainen epäily paikkansa vai ei, siitä voidaan olla montaa mieltä. Sekä Israelilla että Venäjällä on asevelvollisuuteen perustuvat armeijat, eikä kukaan varmaan kyseenalaista Israelin armeijan tehokkuutta. Venäjän armeijan ongelmat sen sijaan ovat yleisesti tunnettuja. Suomessakaan armeijan laatu ei ole aiheuttanut ongelmia. Puolustusvoimamme saavat - toisin kuin ammattiarmeijat - myös yhteiskunnan korkeimmin koulutetut henkilöt käyttöönsä kiitos reservin.

8.1 Perustelut Suomen asevelvollisuudelle

Suomenmielinen poliittinen ja taloudellinen eliitti puhui 1800-luvun lopussa asevelvollisuuden puolesta maamme puolustusjärjestelmäksi. Silloin asevelvollisuus nähtiin mahdollisuutena vahvistaa suomalaista yhteiskuntaa ja suomalaisuutta. Tänä päivänä asevelvollisuudella on edelleen vahva kansallinen status yhteiskunnassamme. Suomen kansa kannattaa yleistä asevelvollisuutta ja pitää sitä parhaana, sekä miltei pyhänä puolustusjärjestelmänä, josta ei saisi luopua. Vuonna 2004 tehdyn tutkimuksen mukaan kannatti kokonaiset 79 % kansalaisista asevelvollisuutta sen nykyisessä muodossaan (Värnplik eller yrkesarmé, Arbetarbladet 31/2007). Samalla Maanpuolustuksen suunnittelukunnan vuonna 2007 tekemä tutkimus osoittaa, että maanpuolustustahto on edelleen korkea maassamme ja peräti 77 % suomalaisista tukee aseellista puolustusta (Ruotuväki 04/08/ Jussi Latvala).

Puolustusvoimien tärkeimpänä tehtävänä on kautta aikojen pidetty Suomen maa-alueen puolustaminen. Sitä taustaa vasten, että edelleenkin pidetään mahdollisena uhkakuvana massiivista hyökkäystä maattamme kohtaan, on tehtävä edelleen merkityksellinen. Uhkakuvista Steve Lindberg politiikan tohtori ja lehtori Åbo Akademiassa Vaasassa väittää, että on aivan selvää, että Venäjällä tullaan jossain vaiheessa palaamaan klassiseen valtopolitiikkaan, jossa aseellinen voima on keskeisessä asemassa (Värnplik eller yrkesarmé, Arbetarbladet 31/2007). Toinen perinteinen peruste asevelvollisuusarmeijalle on, että Suomi on maa-alueeltaan suuri ja maanpuolustuskustannukset ovat varmaankin pienemmät asevelvollisilla kuin ammattisotilailta (Turvallisuuspoliittinen asiantuntija Steve Lindberg, Värnplik eller yrkesarmé, Arbetarbladet 31/2007). Puolustusministeriö puolestaan esittää kannatustaan asevelvollisuudelle toteamalla, että yleinen asevelvollisuus on kustannustehokas tapa taata koko maata kattava puolustus. Sekä Suomen kansa että valtionjohto kannattavat

vahvasti yleistä asevelvollisuutta ja pitävät sitä edelleen parhaana järjestelmänä. Kiitos asevelvollisuuden jakautuu puolustusvelvollisuus tasan yhteiskunnassamme. Asevelvollisten korkea peruskoulutustaso mahdollistaa puolustuskoulutusta myös vaativampiin tehtäviin nykyisten palvelusaikojen puitteissa (Puolustusministeriön tulevaisuuskatsaus Sotilaallisen maanpuolustuksen järjestelyt, s. 11-13). Samaten yleinen asevelvollisuus luo hyvän perustan vahvalle puolustustahdolle kansalaisten keskuudessa. Asevelvollisuus vahvistaa myös yleisesti yhteiskunnan sidonnaisuutta puolustukseen ja takaa puolustustoiminnan avoimuuden ja läpinäkyvyyden.

Torjuntataistelut talvi- ja jatkosodan aikana sekä sotasankareiden tarinat ja kertomukset ovat muokanneet asevelvollisuuden meille melkein pyhäksi instituutioksi. Samalla asevelvollisuus toimiessa kasvatusjärjestelmänä melkein kokonaisille ikäryhmille, on tullut suomalaisen yhteiskuntaelämän tukipilariksi. Puolustuspoliittinen keskustelu maassa keskittyy käsitteisiin kuten yleinen asevelvollisuus, alueellinen puolustus, koko alueen puolustus ja puolustustahto. Samassa keskustelussa on tullut esille käsitteet ”asevelvollisten valinta” ja ”vapaaehtoisuus”, mutta ne eivät mainittavassa määrin ole vaikuttaneet meneillään olevaan keskusteluun. Puolustuksen varovainen kehitys kohti lisääntyvää ammattilaisuutta on huomattavissa, mutta varsinaista dialogia ammattiarmeijasta ei ole syntynyt.

8.2 Asevelvollisuus - Suomen maanpuolustuksen vahvuus

Elinkeinoelämän tutkimuskeskuksen, Etlan, tutkijoiden Kari Alhon, Villa Kaitilan ja Markku Kotilaisen mukaan asevelvollisuus on Suomen maanpuolustuksen vahvuus (Näringslivets forskningsinstitut: Värnplikten det finländska försvarets styrka, s. 41). Kiitos yleisen asevelvollisuuden on armeijamme koko suurempi kuin ns. absoluuttinen puolustuspotentiaali, toisin sanoen mitä eri maiden puolustusmenot suoraan verrattuna toisiinsa antaisivat ymmärtää. Puolustusmenojen osuus Suomen bruttokansantuotteesta (BKT) on toisen maailmansodan ajoilta ollut alhainen verrattuna muihin Länsi-Euroopan maihin. Itämerialueella ainoastaan Liettualla on alempi puolustusbudjetti kuin Suomella suhteessa BKT:seen. Asevelvollisuuteen perustuva puolustusjärjestelmämme tarkenee pienemmällä henkilöstöllä kuin palkka-armeija, mikä puolestaan vapauttaa voimavaroja hankintoihin. Tämä selittää maan suhteellisen korkeat materiaalikustannukset. Noin 40 % maamme puolustusbudjetista menee hankintoihin kun vastaavat prosentit esimerkiksi Norjalla ja Tanskalla on 25 ja 10.

Tutkijat tiedostavat kuitenkin, että yleinen asevelvollisuus synnyttää myös menoja yhteiskunnassa sillä he, jotka suorittavat asevelvollisuuttaan eivät voi opiskella tai olla työelämässä. Yleisen asevelvollisuuden kansantaloudellisesti hyviä ja huonoja puolia on

kuitenkin vaikea verrata keskenään, sillä suoritettu asevelvollisuus voi olla myös eduksi työelämässä (Näringslivets forskningsinstitut: Värnplikten det finländska försvarets styrka, Fanbäraren 01/2003, s. 41). Suomen puolustusvoimien komentaja, amiraali Juhani Kaskealan mielestä yleisen asevelvollisuuden säilyttäminen Suomen puolustuksen perustana on osoittautumassa erinomaiseksi ratkaisuksi. Kaskeala painottaa myös, että perusteet Suomen puolustusjärjestelmälle löytyvät niin maantieteellisessä sijainnissamme, kuin myös väestömäärässämme ja -rakenteessamme (Yleinen asevelvollisuus on turvata, Kaleva-lehti 9.9.2008).

Uudenmaan Prikaatin entinen komentaja, kommodori Henrik Nysten (08/2005 - 07/2008) totesi, että Suomen puolustusvoimat on ”kaikkien” puolustusvoima ja suomalaisten asenne puolustusvoimiin ja yleiseen asevelvollisuuteen on pysynyt vakaana.

- Yleinen asevelvollisuus sopii suomalaiseen yhteiskuntaan. Järjestelmä on sekä avoin, että kustannustehokas, hän sanoo.

Nystenin mukaan ei ole mitään syytä muuttaa yleistä asevelvollisuusjärjestelmää. Suomessa koulutetaan monta, mikä eroaa muiden pohjoismaiden järjestelmistä. Se tosiasia, että ikäluokat pienenevät tarkoittaa, että keski-ikä sota-ajan joukoissa laskee, mutta siitä huolimatta ei ole hänen mielestään tarvetta kouluttaa kaikkia naisia (haastattelu yleisestä asevelvollisuudesta Radio Vega:ssa 11.7.2007).

8.3 Argumentteja ammattiarmeijan puolesta

Suomessa ammattiarmeijaa on torjuttu sillä, että se on liian kallis ja kykenemätön puolustamaan koko maa-alueen koskemattomuutta. Myös sotatoimet ovat muuttuneet ja yhä harvempi osallistuu sotatoimiin, kun taas maanpuolustusteknologian kehitys on hyvin nopeaa. Mielenkiintoinen ja tärkeä kysymys onkin, ovatko tämän päivän suomalaiset valmiita uhrautumaan valtion eteen siinä määrin, kuin yleinen asevelvollisuus vaatii. Olisi ehkä syytä valmistautua siihen, että nykyajan nuorison elintavat, urbanisointi ja kansainvälistyminen tulevat vähentämään kiinnostusta varusmiespalvelusta kohtaan.

Suomessa ei juurikaan ole mietitty malleja, jotka perustuisivat valikoivaan varusmiespalvelukseen, vaikka Ruotsin esimerkki ehkä voisi lisätä kiinnostusta siihen suuntaan. Se tosiasia, että Suomi yhä enemmän osallistuu kansainväliseen kriisinhallintaan, jossa aseiden käyttö on entistä todennäköisempää, viittaa siihen, että ammatillisuuteen ollaan yhä enemmän menossa. Nato-jäsenyys tai yhteisen puolustuksen kehittäminen EU:hun lisäisi mitä todennäköisimmin paineita siirtyä ammatillisuuteen, vaikka jäsenyys sinänsä ei

vaatisikaan yleisen asevelvollisuuden poistamista. Toisaalta taas puolustuspoliittinen ajattelu on muuttunut EU:n sisällä. Optimismi omasta aseellisesta järjestelmästä, joka oli olemassa neljä viisi vuotta sitten, sitä ei enää ole sanoo politiikan tohtori Steve Lindberg (Värnplik eller yrkesarmé, Arbetarbladet 31/2007).

Vakava ongelma ammattiarmeijoissa on, että yhä suurempi osa miehistä rekrytoidaan alemmista sosiaaliluokista, kun etenkin korkeammin koulutettu keskiluokka vieraantuu yhä enemmän ajatuksesta osallistua maansa puolustukseen. Siksi tulee olemaan entistä vaikeampaa rekrytoida hyvinkoulutettuja nuoria, joita ajanmukainen ja huipputeknologinen puolustus tarvitsee. Toinen asia on, että yleisestä asevelvollisuudesta luopuminen lisäksi todennäköisesti yleisön vastustusta, ylipäätän sotilaallista puolustusta kohtaan.

8.4 Yksittäisen sotaveteraanin mietteitä 1940-luvun asevelvollisuudesta

Sotaveteraani Erik Eberhard Backman (synt. 18.1.1923 Inkoossa) suoritti asevelvollisuutensa 19.1.1942-18.01.1944. Tähän aikaan, sota-aikaan, asevelvollisuus kesti kaksi vuotta. Ruotsinkieliset länsi-usmaalaiset pojat joutuivat siihen aikaan Uuteenkaarlepyyhyn palvelustaan suorittamaan, sillä Dragsvikissa, Tammisaarella ei prikaatia vielä ollut. Dragsvikiin avattiin maanpuolustuskoulutus kesällä 1942, jolloin Backman ja muut varusmiehet siirrettiin sinne. Tähän aikaan jatkosota oli jo käynnissä, joten Backman tiesi jo aloittaessaan palveluksensa, että hän joutuisi sotaan. Backmanista koulutettiin niin sanottu Kk-mies (konekiväärimies). Sotaan hän lähti 18.9.1942 JR 61:n joukkoihin (jalkaväkirykmentti 61; tästä myös elokuva ”Etulinjan edessä”) Syväriin Aunusniemeen. JR 61 joukoissa Backman oli 20.2.1944 saakka, jonka jälkeen hän siirtyi 21.2.1944 alkaen ErP 27:n (erillispataljoona 27) joukkoihin ja siellä hän viipyi kunnes sota loppui syyskuussa 1944. Hänet vapautettiin palveluksesta kokonaan 12.11.1944. Backman osallistui taisteluihin Syvärissä Aunusniemellä, Pitkäjärven asemalla, Juustilassa sekä Tienhaarassa konekiväärimiehenä ja hevosenkuljettajana.

Kuten huomaamme, oli Backmanin palvelusaika vasta päässyt alkuun, kun hän joutui sotaan. Varsinaisen palvelusajan umpeuduttua hänen palvelustaan jatkettiin sodassa reserviläisenä kunnes sota loppui. Backman muistelee sotaa luonnollisesti raskaana kokemuksena, mutta ei kuitenkaan kadu, että sinne mentiin. Siihen aikaan oli itsestäänselvyys, että omaa maata puolustettiin. Siviilipalveluksesta ei ollut sota-aikaan tiedotettu, eikä aseistakieltäytyjistä, sillä se myönnytys suotiin ainoastaan rauhan aikaan. Muutama harva siellä täällä oli asevelvollisuutta vastaan, mutta nämä henkilöt olivat yleensä venäjänmielisiä. Toki löytyi etulinjastakin miehiä, joiden hermot eivät kestäneetkään sotaa, vaan sieltä karattiin. Karkaus oli kuitenkin törkeä rikos, josta seurasi kovat rangaistukset. Backman muistelee kuitenkin

yleisen asenteen asevelvollisuuteen olleen hyvä ja palveluksen suorittaminen katsottiin luonnolliseksi velvollisuudeksi, eikä kukaan silloin valittanut. Itsenäisyyden turvaaminen oli tärkeää, sillä maan itsenäistymisestä ei ollut kauan aikaa ja sen vaaliminen yhdisti kansan suurvaltaa vastaan. Backman sanoi, että hänen tiedoillaan, taidoillaan ja kokemuksellaan hän uskoo edelleen enemmän yleiseen asevelvollisuuteen, kuin ammattiarmeijaan. Hänen mielestään ammattiarmeija tulisi myös kalliimmaksi kuin asevelvollisuusjärjestelmä, sillä sotilaille pitäisi silloin kaiken varustuksen lisäksi maksaa myös palkkaa. Tosin miehiä tarvittaisiin vähemmän, mutta löytyisikö motivaatiota riittävän monelta hakeutua ammattiarmeijaan, se jäisi myös tärkeäksi kysymykseksi. Backman korostaa kuitenkin, että teknologia on mennyt paljon eteenpäin ja tämän päivän aseet ovat erilaisia kuin ennen. Sotatekniikkakin on tänä päivänä toisenlaista, joten mietittäväksi jää, minkä suuruista miesvoimaa tarvittaisiin ja millä järjestelmällä siihen sitten järkevimmin päästäisiin. Maantieteellisestä sijainnista emme kuitenkaan pääse yli, Venäjä, entinen vihollisemme, on aina idässä.

8.5 Yksittäisen kadetin mielipiteitä yleisestä asevelvollisuudesta

Haastateltu kadetti, joka ei halunnut koulutukseensa vedoten ja aiheen herkkyyden vuoksi paljastaa henkilöllisyyttään, suoritti asepalveluksensa vuonna 2005. Varusmiespalveluksensa suoritettuaan Dragsvikin varuskunnassa hän koki asenteen asevelvollisuuteen selvästi olleen jakautunut kahtia; ne jotka pärjäsivät hyvin, pitivät palvelusta myönteisenä asiana, kun puolestaan huonokuntoiset sekä ne, joilla oli sopeutumisvaikeuksia, yleensä arvostelivat koko järjestelmää. Merkille pantavaa kuitenkin on, että useimmat palveluksensa suorittaneet jälkeensä toteavat, että hyvät muistot antavat koko varusmiesajalle hohdetta.

Kadettimme, joka nyt on toisen vuoden opiskelija maanpuolustuskorkeakoulussa, arvioi oman kokemuksensa ja opiskelujensa perusteella, että maassamme tullaan edelleen pysyttelemään yleisessä asevelvollisuudessa miehille. Sen sijaan hän näkee, että asepalvelus naisille jatkossakin tulee perustumaan vapaaehtoisuuteen. Asevelvollisuusjärjestelmän muuttumiseen ei ole syytä, sillä Suomessa on vankat perusteet pitää yllä suurta puolustusreserviä, eikä ammatti-armeija hänen mielestään täytä läheskään nykyajan puolustuspoliittisia vaatimuksiamme. Hän huomauttaa kuitenkin, että ison reserviläisarmeijan ylläpitäminen on kallista, mutta itsenäisyyden ja uskottavan puolustuksen hintana sen kustannukset eivät ole korkeita. Suomen kokoiselle valtiolle yleinen asevelvollisuus on tarpeen, hän toteaa.

Kysyessäni, miltä hän uskoisi sodan tänä päivänä näyttävän Suomenmaassa ja miten sitä vastaan tulisi suojautua, hän vastaa: ”On astuttu entistä kauemmaksi ’miehet vitjaan ja kaivautumaan’ - ajattelusta, koska nykypäivän sota on jotain aivan erilaista, vertaa

Afganistan, Irak ja Georgia. Suomen on entistä enemmän varauduttava niin kutsuttuun sissisotaan, johon parhaiten varaudutaan kansalaisten toimiessa yhä aktiivisemmin puolustuksen hyväksi samalla, kun puolustusmateriaali on hajautettava ympäri maata.”

Yleistä asevelvollisuutta ajatellen vastaus on mielestäni hyvinkin tärkeä. Hän puhui sissisodan varautumisen tarpeesta ja maan kansalaisten yhä aktiivisemmasta roolista tämäntyyppisissä taisteluissa. Tänä päivänä elää keskuudessamme edelleen paljon sodankokeneita henkilöitä ja niiden avulla kansalaisten aktivointi varmaankin onnistuu, mutta miten käy, kun enää sodanjälkeinen sukupolvi muodostaa voimavaramme? Ovatko he pelkkien uhkakuvien pohjalta valmiita kantamaan enemmän vastuuta maamme puolustuksesta? Nämä ovat mielestäni varteenotettavia kysymyksiä, joita ajoissa olisi pohdittava, sillä jo tässä vaiheessa näkyy selviä merkkejä siitä, että puolustustahtomme on hiipumassa.

Keskustelimme myös globalisaation vaikutuksista puolustusjärjestelmäämme ja kadettimme totesi, että verkostoitumisen kasvaessa maailmassa asiat muuttuvatkin entistä nopeammin. Kansainvälistymisen ja kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin osallistumisen myötä eri maiden sotilaat saavat uusia kokemuksia ja sen myötä puolustustoimetkin jatkuvasti kehittyvät. Itse hän pitää Suomen osallistumista kriisinhallintayhteistyöhön hyvin tärkeänä, koska sotilaiden harjoittellessa muiden maiden puolustusvoimien kanssa niiden osaaminen kasvaa merkittävästi. Kansainväliset tehtävät lisäävät puolustusvoimiemme toimintakykyä ja näkyvyyttä maailmalla ja samalla myös puolustuksen uskottavuus lisääntyy.

Lopuksi mietimme Ruotsin mallin eli enemmän vapaaehtoisuuteen perustuvan asevelvollisuuden käyttämistä Suomessa. Kadetin mielestä ajatus sinänsä on ihan varteenotettava ja olisi ainakin ammattiarmeijaa parempi vaihtoehto, mutta hän ei silti suosittelisi siihen siirtymistä tässä vaiheessa, sillä hän ei usko siihen, että meillä löytyisi riittävä määrä vapaaehtoisia varusmiehiä.

9 Yhteenveto ja näkemyksiä asevelvollisuuden kehitykseen tulevaisuudessa

9.1 Vahva tuki suomalaiselle asevelvollisuudelle

Työssä on toistuvasti eri yhteyksissä noussut esille, että yleisellä asevelvollisuudella on edelleen vahva kannatus sekä kansalaisten että puolustushallinnon keskuudessa. Tämä on hyvin varteenotettava asia huolimatta siitä, että kehitys useammassa muussa maassa kulkee yhä enemmän kohti ammattiarmeijaa. Suomessa ei mielestäni kannata hylätä yleiseen asevelvollisuuteen perustuvaa järjestelmää vain siksi, että muualla näin tehdään. Tärkeintä meidän kohdallamme on, millainen järjestelmä parhaiten sopii Suomen oloihin ja millainen

armeija nykytilassa tehokkaimmin takaa maan turvallisuuden. Minun käsitykseni mukaan yleinen asevelvollisuus on sopivin ja luontevin ratkaisu ainakin niin kauan kuin Suomi pysyy sotilasliittojen - käytännössä Naton - turvan ulkopuolella. Tämän perusteella ja Suomen ainutlaatuisen historiaan viitaten uskon, ettemme tässä asiassa tule seuraamaan vanhaa malliamme eli Ruotsin esimerkkiä, jossa ehdotetaan asevelvollisuuden poistamista rauhan aikaan.

Maamme lyhyt itsenäisyysaika - reilut 90 vuotta - jota on värittänyt monta raskasta sotaa, on syvästi juurtunut kansalaistemme mieliin. Katkerat sotakokemukset tulevat uskoakseni vielä kauan näkymään maanpuolustusratkaisuissamme ja motivoivat vahvaan ja koko kansan puolustukseen.

9.2 Alueellinen puolustus edelleen tärkeä

Suomessa alueellisen puolustuksen periaate on Suomessa yhä voimassa. Maan geopoliittinen sijainti on erikoinen ja eroaa huomattavasti esimerkiksi naapurimaamme Ruotsin tilasta. Meillä on pitkä raja suurvallan, Venäjän kanssa. Tästä syystä vaatii alueemme koskettomuuden puolustus laajan puolustusvalmiuden. Myös Venäjän yhteiskuntajärjestys, huomioon ottaen maan sisäiset poliittiset ja sosiaaliset olot, tulee aina vaikuttamaan Suomen puolustuspoliittisiin valintoihin. Esimerkiksi Venäjän yhtäkkinen maahantunkeutuminen Georgiaan kesällä 2008 herätti vahvoja reaktioita ympäri maailmaa tuloksena, että monet maat harkitsivat uudestaan puolustuksellisia uhkakuviaan. Muiden muassa Ruotsi reagoi tarkistamalla jo tehtyjä puolustuspoliittisia päätöksiään. Suunnitelmat joukkoyksiköiden lakkauttamisesta jäädytettiin ja samalla päätettiin huolellisesti selvittää, vaikuttaako Venäjän ja Georgian välinen konflikti mahdollisesti lähialueiden turvallisuuteen (West: Inga nya stridsbåtar till svenska försvaret, Hufvudstadsbladet 22.9.2008).

Venäjän presidentti Dimitrij Medvedev on aivan äskettäin, Georgian maahantunkeutumisen kokemustensa perusteella, ilmoittanut Venäjän armeijan uudistuksista ja vahvistumisesta (Georgien var väckarklockan, Hufvudstadsbladet 18.3.2009). Taustana hänen lausunnolleen ovat ne heikkoudet, jotka tulivat ilmi sotatointen myötä Georgiassa. Medvedevin mukaan Venäjä tulee vuosina 2009 - 2011 panostamaan yhteensä 4 200 miljardia ruplaa (80 miljardia euroa) puolustusvoimien modernisointiin. Summaa voidaan verrata Suomen puolustusbudjettiin, joka vuosittain on noin 2,8 miljardia euroa, tai Ruotsiin, jossa vastaava summa on noin 40 miljardia kruunua eli noin 3,8 miljardia euroa.

9.3 Suomen puolustusjärjestelmä on kustannustehokas ja hyvämaineinen

Yleisestä asevelvollisuudesta ja siihen liittyvästä laajasta reserviläisjärjestelmästä löytyy monia vahvuuksia. Tärkeimpiä niistä on kustannustaso. Asevelvollisuusarmeija väitetään olevan kustannustehokkain tapa luoda rajallisilla voimavaroilla puolustuskykyä. Yleinen asevelvollisuus mahdollistaa myös monipuolisen reservin, jonka muodostamista ammattiarmeijalla ei kyetä.

Suomen puolustusjärjestelmää pidetään kustannustehokkaana nimenomaan joukkojen kokoihin nähden ja tämän väitetään olevan mahdollista yleisen asevelvollisuuden ansiosta. Myönnettäköön, että vaihtoehtokustannuksia ei tunneta, mutta verrattuna maihin, jotka ovat siirtyneet ammattiarmeijaan, ovat Suomen puolustusvoimien kustannukset kohtuulliset. Tosiasia nykypäivänä tietenkin on, että sotavarusteiden hinta jatkuvasti nousee ja yhä suurempi osa puolustusbudjetista menee varustuksiin, jos aseteknisessä kehityksessä mielitään pysyä mukana. Tästä syystä paine kasvaa siirtyä yleisestä asevelvollisuudesta kohti valikoivaa asevelvollisuutta. Valikoiva asevelvollisuus on kuitenkin aivan eri asia kuin ammattiarmeija, johon minun on hyvin vaikea kuvitella Suomen siirtyvän.

Vähättelemisen arvoinen asia ei ole sekään, että yleinen asevelvollisuus pitää yllä maanpuolustushenkeä, joka Suomessa on pysynyt vuosi vuoden jälkeen korkeissa lukemissa. Sen merkitystä ei rauhan aikaan ehkä huomaa, mutta kriisin tullen se on tärkeä tekijä, kuten maamme historia osoittaa. Asevelvollisuus nimittäin edistää puolustustahtoa eikä päinvastoin.

Kansainvälisissä yhteistyöprojekteissa puolustusvoimien kesken on myös Suomen joukkojen motivaatiota ja osaamista keuhuttu ja se on herättänyt ihmetystäkin. Yleisesti ottaen syy siihen on, että yleinen asevelvollisuus mahdollistaa parhaiden miesten rekrytoinnin tehtäviin. Oma sosiaalinen merkityksensä on sillä, että asevelvollisuusarmeijassa toisensa kohtaa koko ikäluokka. Sitä moni sanoo jälkeinpäin jopa arvokkaimmaksi armeijan antamaksi kokemukseksi.

9.4 Yli 80 % ikäluokista suorittaa asevelvollisuuden

Se tosiasia, että 80 % ikäluokista edelleen suorittaa asevelvollisuuden kertoo, että yleinen asevelvollisuusjärjestelmä on meillä toimiva järjestelmä. Toki keskeyttämiset ja vapautukset ovat viime vuosina lisääntyneet, mutta ne johtuvat yleensä varusmiesten psyykkisistä ongelmista tai fyysisistä vajaavaisuuksista.

Tätä ajatellen tulee yleisen asevelvollisuutemme kehitys mitä luultavimmin tulee kulkemaan kohti enemmän valikoivaa mallia. Asevelvollisten psyykinen ja fyysinen suorituskyky tulee nousemaan yhä tärkeämmäksi ehdoksi palveluskelpoisten varusmiesten valinnassa. Eduskunnan puolustuspoliittisessa selvityksessä kiinnitetään tähän ongelmaan erityistä huomiota ja samalla painotetaan tarvetta lisätä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä kohentaaksemme nuorten kuntoa.

9.5 Yhteiskuntakehityksen tuomat haasteet asevelvollisuudelle ja puolustustahdolle

Arvioni mukaan tullaan Suomessa edelleen pitämään yleinen asevelvollisuus voimassa, vaikkakin yhteiskunnan kehitys koko ajan tuomaan uusia haasteita ja uhkia asevelvollisuusjärjestelmälle. Hyvin varteenotettava seikka tähän liittyen on, että yksilöllisyys, kokemukset ja nautinto ovat jo nykypäivänä vaarantamassa niin sanotun yhteisöllisyyden, joka luo tärkeän perustan asevelvollisuuteen vahvasti keskeytyneelle puolustustahdolle. Toinen tärkeä kysymys on, tarttuisivatko nykyajan nuoret aseisiin, mikäli joutuisivat sellaisen tilanteen eteen? Onhan toki neljä viidesosa maan väestöstä sitä mieltä, että maata tulisi puolustaa aseilla vihollisen hyökätessä, mutta puolustustahto alle 25-vuotiailla on heikompi.

Perinteinen suomalainen kulttuuri on nykypäivän globaalissa ympäristössä altis voimakkaille vaikutuksille muista kulttuureista, joissa arvot ja etuoikeudet ovat täysin erilaisia. Ilmiselvänä vaarana sen mukaan on, että isänmaantunteemme ja puolustustahtomme tulevat hiipumaan. Suomalaisen yhteiskunnan kulmakivinä on aina ollut työ, yhteisö ja perinne. Nykyään perinteemme muovautuvat katkelmista - työsuhteet ovat epävarmoja, perinteinen yhdistystoiminta marginalisoituu eikä kulttuurisia perinteitä enää entiseen tapaan vaalita perhepiireissä. Asevelvollisuusperinteemme on tähän saakka ollut vahva, mutta mietin kuitenkin, kuinka kauan se pitää pintansa jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä.

Mediassakin pyritään esittämään perinteidemme arvostamista ja jatkamista. Monet lehdet ja televisio-ohjelmat jakavat isänmaallista sanomaa ja auttavat siten puolustustahdon jatkamisessa. Vielä tänä päivänä kyseisiä instituutioita johtavat keski-ikäiset miehet, mutta miten käy, kun nuoret osaajat, niin sanottu sodanjälkeinen sukupolvi, ottavat sijaa kyseisissä instituutioissa.

9.6 Millä voidaan motivaatiota asevelvollisuutta kohtaan vahvistaa?

Asevelvollisuuden toimimiseksi myös tulevaisuudessa vaaditaan, että varusmiesaika koetaan tarpeelliseksi ja positiiviseksi kokemukseksi. Koulutusjärjestelmää tulisi siksi kehittää niin,

että tehtävät ovat tarpeellisia ja varusmiesten osaamista käytetään hyväksi. Tärkeä seikka, joka tiiviisti liittyy tähän, on kysymys siitä, miten varusmiesten taloudellinen ja sosiaalinen turvallisuus voidaan taata ja mahdollisesti parantaa. Paremmat mahdollisuudet hyvittää palvelusaika opinnoissa olisi myös varusmiehiä motivoiva periaate. Toinen tärkeä haaste on houkutella useampi nainen suorittamaan asevelvollisuus. Puolustusministeri Jyri Häkämies on keväällä 2009 esittänyt toiveen Suomen naisille suuremmissa määrin osallistua asevelvollisuuden suorittamiseen. Pyrkimys tehdä naisten asevelvollisuus pakolliseksi ei kuitenkaan ole Suomessa ajankohtainen (Häkämies bjuder in fler kvinnor, Hufvudstadsbladet 12.2.2009).

Ylläpitääksemme tulevaisuudessa vahvan ja vakaan kannatuksen yleiselle asevelvollisuudelle vaaditaan, että puolustusjärjestelmä on avoin. Samalla on tärkeää kehittää siviilipalvelusta hyväksyttäväksi vaihtoehdoksi asevelvollisuuden suorittamiselle.

10 Johtopäätöksiä

Suomalainen puolustusjärjestelmä ja sotilaspoliittinen kulttuuri ovat edelleen vastustuskykyisiä sekä kansalliselle että kansainväliselle muutospainelle. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ettei järjestelmää voitaisi kehittää aikaansa seuraten.

Yleisestä asevelvollisuudesta ja laajasta varusmiespalvelusta tullaan ilmeisesti pitämään kiinni, sillä ne koetaan ainakin tällä hetkellä ja todennäköisesti myös lähitulevaisuudessa välttämättömiä Suomen alueellisen koskemattomuuden turvaamiseksi ja maanpuolustustahdon ylläpitämiseksi. Tosin uskon, että ajan myötä puolustusvoimiamme tullaan muuttamaan enemmän ammattimaiseksi armeijaksi, mutta pienin ja varovaisin askelin aloittaen kriisinhallintatoimintaan osallistuneista sotilaista. Tämänsuuntainen kehitys edellyttää, että varusmiehiksi otettavien määrä ei ainakaan aluksi laske kovinkaan paljon nykyisestä.

Yleisen asevelvollisuuden korvaaminen lakisääteisellä yhteiskunnallisella palvelusvelvollisuudella Ruotsin järjestelmää seuraten näyttää sekin melko epätodennäköiseltä. Uskon enemmän vapaaehtoisuuden lisäämiseen ja puolustusvoimien maltilliseen ammattilaistamiseen.

Yhtä epätodennäköiseltä näyttää meillä Ruotsin ehdotuksen seuraaminen siinä, että asevelvollisuus tehtäisiin sukupuolesta riippumattomaksi. Ottaen huomioon, että Suomessa luultavimmin tullaan pysyttämään yleisessä asevelvollisuudessa, tulisi vastaavanlaisen kehitys meillä johtamaan laajennettuun asevelvollisuuteen. Julkisuudessa on jo ehdotettu,

että asevelvollisuuden olisi koskettava myös naisia, mutta keskustelu siitä on jäänyt vähiin. Yleinen näkemys vaikuttaa edelleen olevan, ettei naisia tule pakottaa armeijaan. Kehitys siihen suuntaan vaatisi laajoja selvitys- ja valmistelutöitä, ennen kuin asevelvollisuus siinä muodossa olisi toteutettavissa. Lisäksi se veisi Suomea pois lisääntyvästä vapaaehtoisuudesta kohti yhä useamman kansalaisen velvoittamista.

Yleinen asevelvollisuus on Suomen puolustuksen perusta, mutta sillä on myös syvempi vaikutus yhteiskuntaamme. Mikäli yleisen asevelvollisuuden kannatus tulevaisuudessa heikkenee, se tulee vaikuttamaan moneen muuhun tässä vaiheessa vielä vaikeasti hahmotettavissa olevaan asiaan yhteiskunnassamme. Toisin sanoen yleisen asevelvollisuuden lakkauttaminen vaatisi ennen toteuttamista kokonaisvaltaisen kartoituksen sen kaikista vaikutuksista.

Lähteet

Kirjat

Hägglund G., P. 2001. Suomen Puolustus. Helsinki: Kustannus Oy Ajatus.

Kallioniemi J., P. 2008. Barnen och ungdomarna på hemmafronten. Turku: Vähäheikkilän Kustannus.

Kallioniemi J., P. 2006. Hemmafronten - ”Finland under krigsåren 1939-1945 sett med kvinnors och barns ögon”. Turku: Vähäheikkilän Kustannus.

Lotta Svärd Järjestö, P. 2002. Lotta Svärd 1939-40. Helsinki: Kansallisteos.

Maanpuolustuskorkeakoulun sotahistorian laitoksen julkaisuja, P. 2001. Suomen puolustusvoimat ennen ja nyt. Helsinki: WSOY.

Uola, M., P. 2007. Det självständiga Finland. Hur Finland uppnådde och bevarade sin självständighet. En finländsk överlevnadshistoria. Frihetskrigets Traditionsförbund rf.

Uudenmaan sotilasläänin esikunnan vuosijulkaisu, 6. vuosikerta, P. 2002. Kotiseudun Puolustaja. Lohja: Uudenmaan sotilasläänin Esikunta.

Lehtiartikkelit

Arbetsbladet 31/2007:	Värnplikt eller yrkesarmé
Fanbäraren 01/2003	Näringslivets forskningsinstitut: Värnplikten det finländska försvarets styrka, s. 41
Hufvudstadsbladet 21.11.2007	Forss Henri: Undersökning: Studerande tycker armén är gammalmodig. ”Slopa allmän värnplikt”, s. 14
Hufvudstadsbladet 22.9.2008	West Markus: Inga nya stridsbåtar till svenska försvaret West Markus: Fler soldater, färre kulor, s. 10 - 11
Hufvudstadsbladet 13.11.2008	Finlands, Danmarks, Norges och Sveriges försvarsministrar och Islands utrikesminister: Förstärkt försvarssamarbete behövs, s. 16
Hufvudstadsbladet 12.2.2009	Häkämies vill kalla alla kvinnor till armén, s. 1
Hufvudstadsbladet 12.2.2009	Häkämies bjuder in fler kvinnor, s. 4 Obegripligt att höja vapenanslag
Hufvudstadsbladet 18.3.2009	Georgien var väckarklockan, s. 10
Hufvudstadsbladet 19.3.2009	Ledaren: Rysslands dubbla budskap, s. 2
Hufvudstadsbladet 21.3.2009	Ledaren: EU har nog krishanteringsstyrkor, men svag krishanteringsstyrka, s. 2
Hufvudstadsbladet 24.3.2009	Svenskarna vill ha kvar värnplikten, s. 10
Kaleva 9.9.2008	Rauatmaa Kimmo: Yleinen asevelvollisuus on turvatae

Karelia Klubi lehti 04/07	Kanninen Ermei: Suojeluskunnat ja lotat olivat ainutlaatuisia organisaatioita
	Uola Mikko: Suojeluskunnat varmistivat Suomen itsenäisyyden
Ruotuväki 16/06	Pääkirjoitus: ”Muille mallia asevelvollisuudesta”
Ruotuväki 19/06	Pääkirjoitus: ”Taloudellinen puolustus”
Ruotuväki 20/06	Pääkirjoitus: ”Tasa-arvon malli”
Ruotuväki 20/06	Räsänen Jukka-Pekka: Naisten voimalla
Ruotuväki 22/06	Pääkirjoitus: ”Maanpuolustustahdon asialla”
Ruotuväki 15/07	Ranta Niko: Jehovan todistajat silmätikkuna
Ruotuväki 20/07	Pääkirjoitus: ”Asevelvollisuus Ruotuväen selkäranka
Ruotuväki 02/08	Pääkirjoitus: Ennakointi on sallittua
Ruotuväki 04/08	Latvala, Jussi: Miksi naiset eivät halua harmaisiin?
Ruotuväki 17/08	Latvala Jussi: Ei selvyttä Jehovan todistajien asevelvollisuuteen Latvala Jussi: Tutkimus: suomalaisten maanpuolustustahto korkealla
Ruotuväki 20/08	Limnell Jarno: Opetuksia Georgiasta - oikealla tiellä
Ruotuväki 22/08	Salmela Jaakko: Keskeytykset johtuvat henkisistä syistä
Ruotuväki 02/09	Pääkirjoitus: Yllätyksetön selonteko
Västra Nyland 10.2.2009	Beväringshälsan bekymrar Johansson Peter: Bristande beväringskondition ett problem som väger tungt, s. 1 ja 3
Västra Nyland 10.2.2009	Förslag till nordisk insatsstyrka, s. 12
Västra Nyland 11.2.2009	Amfibiesamarbetet kan utökas, s. 9

Sähköiset lähteet

<http://www.defim.fi/> luettu 28.4.2008

> Julkaisu ja asiakirjat > Tutkimukset ja julkaisut > Suomalaisen asevelvollisuuden kaari ja haasteet

Laitinen Kari: Suomalainen asevelvollisuus. Historiallinen kaari, kehitys ja kansallinen olemus
Nokkala Arto: Suomalainen asevelvollisuus ja puolustusvoimien henkilöstörakenne kansainvälisessä muutospaineissa

<http://www.defim.fi/> luettu 20.2.2009

> Julkaisut ja asiakirjat > Strategia-asiakirjat > Puolustusministeriön tulevaisuuskatsaus

Sotilaallisen maanpuolustuksen järjestelyt, sivut 11-13

<http://www.phrakl.fi/> luettu 21.3.2009
> Julkaisut > Muuriankkuri > Muuriankkuri 2/05 (pdf)
Ruotujakolaitos oli Pohjolan erikoisuus

<http://www.regeringen.se/> luettu 14.3.2009
> Publikationer > Avsändare > Försvarsdepartementet >
Utgivningsperiod > 2007 > Typ av publikation > Kommittédirektiv > 1. En förändrad
totalförsvarsplikt
Kommittédirektiv (2007:147): En förändrad totalförsvarsplikt

luettu 14.3.2009
> Publikationer > Typ av publikation > Statens offentliga utredningar (SOU) > Avsändare >
Försvarsdepartementet > Ämnesområden > Försvar skydd och säkerhet > Utgivningsperiod
2008 > 3. Totalförsvarsplikten i framtiden
Delbetänkande från Utredningen om totalförsvarsplikten (SOU 2008:98): Totalförsvarsplikten i
framtiden

<http://www.riksdagen.se/> luettu 14.3.2009
> Press > Beslut i korthet > Sorterade efter utskott >
Försvarsutskottet > Välj riksmöte > 1999/2000 > Det nya försvaret (FöU2)
Det nya försvaret (FöU2)

<http://www.riksdagen.se/> luettu 14.3.2009
> Press > Beslut i korthet > Sorterade efter utskott > Försvarsutskottet > Välj riksmöte >
2001/2002 > Försvarsbeslut för år 2002-2004 (FöU2)
Försvarsbeslutet för år 2002-2004 (FöU2)

<http://www.riksdagen.se/> luettu 14.3.2009
> Press > Beslut i korthet > Sorterade efter utskott >
Försvarsutskottet > Välj riksmöte > 2004/2005 > Försvarsbeslutet - Sveriger försvarspolitik
2005-2007 (FöU5)
Försvarsbeslutet - Sveriges försvarspolitik 2005-2007 (FöU5)

<http://www.svenskafreds.se/> luettu 7.3.2009
> Våra frågor > Fredlig konflikthantering > Faktblad >
Värnplikt > sivun alareunassa Fördjupning > linkki
Carlman Åsa: Värnplikt & Vapenvägran

<http://www.valtioneuvosto.fi/> luettu 23.3.2009
> Hallituksen toiminta > Selonteot, tiedonannot ja ilmoitukset > Valtioneuvoston selonteko
Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta 2009
Valtioneuvoston selonteko: Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009

Julkaisemattomat lähteet

Uudenmaan prikaatin entisen komentajan, kommodori Henrik Nysténin haastattelu Radio Vega:ssa 11.7.2007.

Haastattelut

Sotaveteraani Erik Eberhard Backman, Tammisaarella 5.10.2008.

Kadetti, Tammisaarella 14.10.2008.